

Kittilän
kunta

Laaja hyvinvointi- ja turvallisuuuskertomus 2021-2024

Kittilän kunta

Hyvinvlt 22.05.2025 § 52

Khall 19.08.2025 § 286

Kvalt 25.08.2025 § 109

Sisällysluettelo

1 Johdanto	3
2 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen Kittilässä.....	6
2.1 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet.....	6
2.1.1 Kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteiden laadullinen itsearviointi	7
2.2 Terveydenedistämisaktiivisuus eli TEAvisari	11
2.3 Yhteenveto hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteista	12
3 Katsaus kuntalaisten hyvinvointiin	12
3.1 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi.....	12
3.2 Kittilän toimintaympäristö.....	13
3.2.1 Kittilä alueena	13
3.2.2 Talous ja elinvoima	13
3.2.3 Väestö.....	14
3.3 Kuntalaisten terveys ja hyvinvointi ikäryhmittäin	17
3.3.1 Kaikki ikäryhmät	17
3.3.2 Lapset, nuoret ja lapsiperheet.....	18
3.3.3 Työikäiset.....	24
3.3.4 Ikäihmiset	26
3.4 Turvallisuus.....	27
3.5 HYTE-kerroin eli valtionosuuden hyte-lisäosa	30
4 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteet valtuustokauden aikana.....	33
4.1 Kittilän kuntastrategia 2018-2025 sekä hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma 2024-2029	33
4.2 Muut toimintaa ohjaavat suunnitelmat ja ohjelmat	34
4.3 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteet vuosina 2021-2024.....	34
4.3.1 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteet koko kunnan tasolla	34
4.3.2 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteet toimialoittain	35
4.4 Hyvinvointialueen hyvinvointikertomustyö	44
5 Yhteenveto ja johtopäätökset	45

1 Johdanto

Mitä on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen?

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen tarkoittaa kunnassa tehtävää aktiivista ja tavoitteellista työtä, jolla pyritään tukemaan ja parantamaan asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä. Tämä työ näkyy kaikilla kunnan toimialoilla ja se voi tarkoittaa esimerkiksi toimia, joilla parannetaan ihmisten työ- ja toimintakykyä, edistetään turvallisuutta ja osallisuutta, vahvistetaan mielenterveyttä tai pyritään kaventamaan terveyseroja eri väestöryhmien välillä. Samalla pyritään ehkäisemään mm. sairauksia, tapaturmia, väkivaltaa ja syrjäytymistä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on osa kunnan jokapäiväistä toimintaa kaikilla sen sektoreilla. Työtä tehdään yhteistyössä eri toimialojen kesken, ja kunnan oman työn lisäksi mukana ovat monet muut toimijat. Myös kuntalaisten oma osallistuminen ja aktiivinen rooli on tärkeä, jotta kunnan tarjoamia hyvinvoinnin edellytyksiä hyödynnetään.

Kyseessä ei ole pelkkä tavoite, vaan kunnan lakisääteinen tehtävä. Kuntalain 1 §:n mukaan kunnan perustehtävä on asukkaidensa hyvinvoinnin edistäminen. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevassa laissa (6 §) ja useissa muissa erityislaeissa tarkennetaan, millaisia vastuita kunnalla on kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

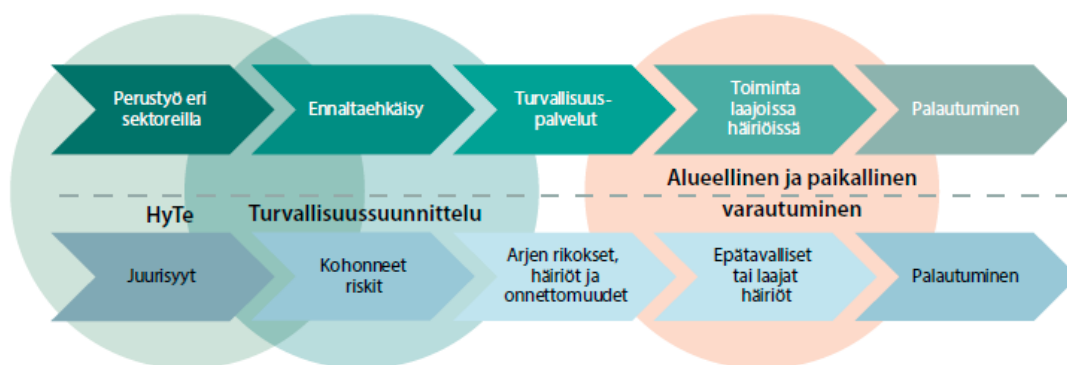

Kuva 1. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhteistyö kunnassa

Arjen turvallisuuden edistäminen osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä

Hyvinvoinnin, terveyden ja arjen turvallisuuden edistäminen kulkevat käsi kädessä – ne liittyvät tiiviisti toisiinsa ja niitä edistetään samoilla toimenpiteillä. Tämän vuoksi myös hyvinvointi- ja turvallisuussuunnittelua yhdistetään yhä enemmän, jolloin arjen turvallisuuden edistäminen huomioidaan osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä.

Turvallisuuden arvoketjulla kuvataan hyvinvointi- ja turvallisuussuunnittelun sekä alueellisen ja paikallisen varautumisen yhtymäkohtia ja eroja. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä arjen turvallisuussuunnittelu kattavat perustyon eri sektoreilla sekä ennaltaehkäisevän työn. Niillä pyritään vaikuttamaan turvallisuusriskien taustatekijöihin ennen kuin ongelmat syntyvät. Arjen turvallisuuden edistämistyötä tehdään etenkin näiden kokonaisuuksien yhteydessä.

Kuva 2. Turvallisuuden arvoketju

Mikä on hyvinvointi- ja turvallisuuskertomus?

Kunnan perustehtävä on asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen (Kuntalaki 410/2015; 1 §). Lain sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 6 §:n mukaan kunnan tulee seurata kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin.

Terveydenhuoltolaki (1326/2010; 12 §) velvoittaa kuntia seuraamaan asukkaidensa terveyttä ja hyvinvointia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä väestöryhmittäin. Kunnan tulee seurata myös niitä kunnan palveluissa toteutettuja toimenpiteitä, jota on tehty kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Laaja hyvinvointi- ja turvallisuuskertomus on eri toimialojen kanssa yhteistyössä koottu tietopaketti, jossa kuvataan kuntalaisten hyvinvoinnin tilaa, vahvuuksia ja kehittämiskohteita sekä niihin vaikuttavia tekijöitä. Dokumentti kokoaa yhteen kunnan tekemän työn hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Hyvinvointikertomukseen kuuluu osana myös suunnitelma kuntalaisten hyvinvoinnin edistämisestä. Kittilässä hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma on laadittu vuonna 2024.

Kunnan hyvinvointityössä huomioidaan myös arjen turvallisuuden näkökulma, jonka vuoksi raporttia kutsutaan hyvinvointi- ja turvallisuuskertomukseksi.

Laaja hyvinvointi- ja turvallisuuskertomus vuosilta 2021-2024 ja hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma vuosille 2024-2029

Hyvinvointikertomustyötä on valmisteltu kahdessa osassa. Kittilässä laadittiin vuoden 2024 aikana hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma vuosille 2024-2029, jossa määritellään tulevien vuosien hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen painopisteet, tavoitteet ja niitä tukevat toimenpiteet.

Hyvinvointi- ja turvallisuuskertomus vuosilta 2021-2024 sisältää katsauksen kuntalaisten hyvinvoinnin tilaan ja niihin toimenpiteisiin, joita kunnassa on valtuustokauden aikana tehty hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi. Hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen on koornut hyvinvointikoordinaattori, työskennellen yhdessä kunnan kaikkia toimialoja edustavan hyvinvointityöryhmän kanssa. Kertomusta varten on kerätty tietoa eri lähteistä: kunnan kaikilta toimialoilta, vaikuttamistoimielimiltä eli nuorisovaltuustolta ja vanhus- ja vammaisneuvostolta, sekä kuntalaisilta hyvinvointikyselyllä. Kertomus käsitellään hyvinvointilautakunnassa, kunnanhallituksessa ja kunnanvaltuustossa touko-kesäkuussa 2025. Se viedään tiedoksi myös nuorisovaltuustolle sekä vanhus- ja vammaisneuvostolle.

Laaja hyvinvointi- ja turvallisuuskertomus 2021-2024 kuvaa kittiläläisten hyvinvointia

Laaja hyvinvointi- ja turvallisuuskertomus antaa kokonaiskuvan kittiläläisten hyvinvoinnista, sen taustatekijöistä sekä kunnan tekemästä hyvinvoinnin edistämistyöstä päättyneen valtuustokauden ajalta.

Luvussa 2 esitellään rakenteet, joiden kautta Kittilän kunta toteuttaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Luvussa 3 tarkastellaan kittiläläisten hyvinvointia eri ikäryhmissä ja toimintaympäristön näkökulmasta, ja pureudutaan myös kittiläläisten turvallisuuteen liittyvään tietoon sekä HYTE-kertoimeen – mittariin, joka kuvaa kunnan asukkaiden hyvinvointia ja jonka pohjalta Kittilälle maksetaan hyvinvointityöhön perustuvaa valtionosuutta. Luvussa 4 käydään läpi valtuustokauden aikana toteutetut konkreettiset toimenpiteet hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Luku 5 kokoaa yhteen kertomuksen keskeiset havainnot ja johtopäätökset.

2 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen Kittilässä

Tässä luvussa kuvataan Kittilän kunnan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen (hytetu) rakenteet, joiden pohjalle kunnan hyvinvointityö rakentuu. Luvussa 2.1 kuvataan rakenteet, jotka määrittävät Kittilän hytetu-työn vastuita, koordinaatiota, verkostoyhteistyötä ja tiedolla johtamista. Lisäksi osioon on koottu kunnan itsearvioinnit eri teemoista THL:n hyvinvointikertomuksen vähimmäistietosisältöehdotuksen mukaisesti.

Luvussa 2.2 kuvataan Kittilän terveydenedistämisaktiivisuutta TEAviisarin tulosten pohjalta. Luvussa 2.3 kootaan yhteen rakenteita koskevat johtopäätökset.

2.1 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen Kittilän toimielinorganisaatiossa

Kittilän kunnan hallintosäännön mukaan hyvinvointilautakunta johtaa ja kehittää alaistaan toimialaa sekä seuraa ja arvioi palvelujen vaikuttavuutta. Hyvinvointilautakunnan tehtävänä on hyvinvointiin liittyvän tiedon seuraaminen ja tuottaminen kunnan johdolle, toimialoille ja toimielimille tiedolla johtamisen mahdollistamiseksi. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevia päätöksiä viedään kunnanhallitukseen ja kunnanvaltuustoon. Tarvittaessa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevista asioista pyydetään lausuntoja muilta toimielimiltä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen Kittilän henkilöstöorganisaatiossa

Kittilän kunnan henkilöstöorganisaatiossa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaativastuu sijoittuu sivistyksen toimialalle, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tulosalueelle.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kuitenkin poikkihallinnollista ja läpileikkaavaa toimintaa, joka on kunnan jokaisen toimialan vastuulla.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaatio

Kittilän kunnassa on toiminut päätoiminen hyvinvointikoordinaattori vuodesta 2023 lähtien. Hyvinvointikoordinaattorin tehtäviin sisältyy muun muassa kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden suunnitelmallinen edistäminen, hyvinvointikertomustyön koordinointi, yhteistyö kunnan eri toimialojen ja sidosryhmien kanssa, ehkäisevän päihdetyön yhteyshenkilönä toimiminen, järjestöyhteistyö ja sen kehittäminen sekä kuntalaisten osallisuuden edistäminen.

Kittilän kunnan hyvinvointityöryhmä on keskeinen kunnan hytetu-työn koordinaatiota tukeva työryhmä. Työryhmässä ovat edustettuina kaikki kunnan toimialat. Puheenjohtajana toimii kunnanjohtaja ja asiantuntijasihteerinä hyvinvointikoordinaattori. Työryhmä on aloittanut toimintansa vuonna 2023. Työryhmän jäsenet toimivat toimialojensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhdyshenkilöinä.

Hyvinvointityöryhmän tehtäviä ovat muun muassa

- kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöhön liittyvä valmistelu
- hyvinvointikertomustyöhön liittyvä valmistelu vuosittain ja valtuustokausittain
- hyvinvointitiedon seuranta

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä on tärkeää tehdä yhteistyötä niin kunnan eri toimialojen välillä kuin ulkoisten kumppaneiden kanssa. Työ on poikkihallinnollista ja vaatii monialaista yhteistyötä. Kittilässä keskeisiä yhteistyökumppaneita ovat esimerkiksi Lapin hyvinvointialue sekä alueella toimivat muut tahot, järjestöt ja toimijat.

Yhteistyörakenteiden kehittäminen on Kittilässä vielä kesken. Kun rakenteita luodaan, on tärkeää varmistaa, että kaikki olennaiset yhteistyötahot otetaan mukaan suunnitteluun.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiedolla johtaminen

Tuloksellinen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen edellyttää, että päätöksiä tehdään luotettavan tiedon pohjalta. Tiedolla johtaminen auttaa tunnistamaan tärkeimmät haasteet väestön hyvinvoinnissa ja ohjaa toimenpiteet juuri niihin asioihin, joihin on eniten tarvetta. Näin myös resurssit saadaan käytettyä tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti.

Kuntaliiton mukaan kaikki kunnan keskeinen päätöksenteko, suunnittelu ja kehitystyö perustuvat kuntastrategiaan. Kuntastrategia ohjaa pitkän aikavälin päätöksentekoa ja toimintaa, ja se antaa suunnan myös kunnan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistyölle. Kuntastrategiassa on määritelty kunnan keskeisimmät tavoitteet. Tavoitteita tarkennetaan edelleen kunnan muissa suunnitelmissa, kuten valtuustokausittain laadittavassa, lakisääteisessä hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmassa, joka toimii koko kunnan yhteisenä strategiana hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Suunnitelma kokoaa yhteen tärkeimmät tavoitteet ja toimenpiteet, jotka perustuvat ajankohtaiseen tietoon ja tukevat asukkaiden hyvinvointia eri toimialojen yhteistyönä.

Muut ohjaavat asiakirjat ja suunnitelmat tarkentavat kunkin toimialan omia tavoitteita, toimenpiteitä ja operatiivista toimintaa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnittelua tehdään vuosittain osana kunnan talous- ja toimintasuunnittelua. Tulevan vuoden toimenpiteet määritellään talousarvion valmistelun yhteydessä ja vahvistetaan lopullisesti seuraavan vuoden talousarviossa. Näin varmistetaan, että suunnitelluille toimenpiteille on käytettävissä tarvittavat resurssit.

2.1.1 Kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteiden laadullinen itsearviointi

Hyvinvointikertomuksen ja –suunnitelman valmistelu ja hyödyntäminen

Kittilän kunnan hyvinvointikertomustyötä on valmisteltu kahdessa eri osassa. Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma vuosille 2024-2029 laadittiin vuoden 2024 aikana ja se käsiteltiin hyvinvointilautakunnassa, kunnanhallituksessa ja kunnanvaltuustossa. Laaja hyvinvointikertomus toimii kertomustyön jälkimmäisenä osana, ja se viedään päätöksentekoon loppukevään/alkukesän 2025 aikana.

Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmassa linjattiin jäljellä olevan sekä seuraavan valtuustokauden painopisteistä, tavoitteista ja toimenpiteistä hytetu-työn suhteen. Suunnitelman laatimisvaiheeseen osallistettiin kunnan toimialoja. Lisäksi se välitettiin lausuntokierrokselle Lapin hyvinvointialueelle sekä kunnan vanhus- ja vammaisneuvostolle ja nuorisovaltuustolle. Suunnitelma oli myös otakantaa.fi – palvelussa kuntalaisten tutustuttavana ja kommentoitavana. Linkki otakantaa.fi –palveluun välitettiin kunnassa toimivien järjestöjen ja yhdistysten yhteyshenkilöille.

Päävastuu hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman ja –kertomuksen valmistelusta on ollut hyvinvointikoordinaattorilla, joka on tiedottanut suunnitelma- ja kertomustyön etenemisestä hyvinvointityöryhmää säännöllisesti. Kertomuksen valmistelussa tietoa on kerätty eri tahoilta: kaikilta

kunnan toimialoilta, vaikuttamistoimielimiltä sekä kuntalaisille suunnatusta vuoden 2024 hyvinvointikyselystä. Luottamushenkilöt osallistuvat käsittelyyn, kun kertomus käsitellään toimielimissä kevään 2025 aikana. Hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksesta raportoidaan asukkaille kunnan verkkosivuilla ja sosiaalisen median kanavilla.

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen työn rakenteet, resurssit ja prosessit

Kittilässä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä on koordinoanut vuodesta 2023 alkaen päätoiminen hyvinvointikoordinaattori, joten kuntatasoiseen hytetu-työhön on nimetty vastuuhenkilö. Suurempien kokonaisuuksien, kuten ehkäisevän päihdetyön kohdalla resurssien riittävydessä ilmenee haasteita. Hyvinvointikoordinaattorin työnkuva on laaja ja muuttuva.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on menestyksestä vain, jos kaikki kunnan toimialat ovat mukana. Tätä varten on perustettu hyvinvointityöryhmä, johon kuuluvat toimialajohtajat kaikilta toimialoilta. Työryhmän jäsenet toimivat omilla toimialoillaan hytetu-asioden yhdyshenkilöinä vieden työryhmän asioita eteenpäin, mutta heille ei ole määritelty erikseen työaikaa tähän työhön. Yhteinen näkemys kunnan hytetu-työstä on vasta muodostumassa, ja tämä näkyy esimerkiksi siinä, että kaikilla toimialoilla ei ole vielä rakenteita hytetu-asioden käsittelyyn toimialan sisäisesti.

Yhteistyö Lapin hyvinvointialueen kanssa on rakentumassa. Hyvinvointialueen omien rakenteiden kehittyessä optimaalisiin yhteistyö ei vielä ole täysin muotoutunut. Alueellinen hyte-koordinaattoriverkosto kokoontuu säännöllisesti. Tukea kunnan hyvinvointityöhön on saatu Laphalta yhteisissä palavereissa ja myös erikseen pyydettyä.

Kunnan osallisuustyöhön ei ole vielä yhtenäisiä rakenteita, mutta osallisuusohjelman laadinta on lähitulevaisuuden tavoitteena. Toimialoilla on omia osallistamisen käytäntöjä. Järjestöyhteistyötä tehdään vaihtelevasti ja vaikka joillain toimialoilla järjestöyhteistyö on tiivistäkin, koko kuntaa kattavia rakenteita ei vielä ole. Järjestöavustuksia myönnetään nuoriso-, liikunta- ja kulttuuripalveluissa.

Päätösten vaikutusten ennakkoarviointia (EVA) ei ole systemaattisesti käytössä.

Ehkäisevä päihdetyö

Ehkäisevä päihdetyö keskittyy alkoholiin, huumeisiin, rahapelaamiseen sekä tupakka- ja nikotiinituotteisiin liittyvien haittojen ennaltaehkäisyyn ja vähentämiseen. Se on osa terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä ja sen tavoitteena on vähentää päihteiden aiheuttamia haittoja yksilöille, heidän läheisilleen ja koko yhteiskunnalle.

Kittilässä ehkäisevän päihdetyön rakenteet ovat vasta muodostumassa. Vuonna 2023 hyvinvointikoordinaattorin toimen perustamisen yhteydessä määriteltiin kunnan ehkäisevän päihdetyön yhteyshenkilön roolin sisältyminen hyvinvointikoordinaattorin työtehtäviin. Ehkäisevän päihdetyön suunnitelmaa ei vielä ole laadittu. Kunnassa on kuitenkin suunnitteilla esimerkiksi vapen käytön vähentämiseen liittyvän toimintamallin käyttöönotto. Nuorisopalveluiden toimintaan kuuluu päihteiden käytön haittoihin liittyvä jatkuva valistustyö.

Ehkäisevän päihdetyön kehittämisen keskiössä on rakenteiden luominen, yhteistyön vahvistaminen esim. Lapin hyvinvointialueen ja paikallisten toimijoiden kanssa, sekä tiedolla johtaminen. Tulevaisuudessa on tärkeää, että ehkäisevä päihdetyö vakiintuu osaksi kunnan arjen palveluja ja suunnitelmallista hyvinvointityötä.

Maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen

Uusi kotoutumislaki (Laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023) on astunut voimaan 1.1.2025. Kyseisessä lainsäädännössä on kirkastettu viranomaistahojen sekä muiden toimijoiden rooleja kotoutumisen edistämisessä. Kunnalla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien ja kotoutuja-asiakkaiden kotoutumisen suunnittelussa, kehittämisessä ja seurannassa paikallistasolla. Kunnan on kehitettävä kotoutumisen edistämisen palveluita monialaisena yhteistyönä ja huolehdittava kotoutumisen edistämisen suunnittelun ja kehittämisen yhteensovittamisesta hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevien palveluiden suunnittelun ja kehittämisen kanssa. Kunnan on suunnittelussa huomioitava kotoutumisen edistämisen valtakunnalliset tavoitteet, työllisyyden edistämisen valtakunnalliset tavoitteet kotoutuja-asiakkaiden osalta sekä kunnan elinvoiman edistäminen sekä yhteistyö kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Kunta vastaa maahanmuuttajien ja kotoutuja-asiakkaiden yleisestä ohjauksesta ja neuvonnasta sekä siitä, että maahanmuuttaja-asiakkailla on mahdollisuus saada tarpeitaan vastaavaa henkilökohtaista ohjausta ja neuvontaa riippumatta maahanmuuton syystä tai maassaoloajan kestosta. Lisäksi kunta vastaa yhteiskuntaorientaation, kotoutumiskoulutusten ja kielikoulutusten järjestämisestä. Kunta myös laatii osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin, monialaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin ja suunnitelman kotoutumisen edistämiseksi tarvittaessa yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa.

Kittilän kuntaan on laadittu Kittilän kunnan kotoutumisohjelma 2024-2026 keväällä 2024 poikkihallinnollisena yhteistyönä yleishallinnon alaisen työllisyys- ja kotoutumispalveluiden sekä hyvinvointipalveluiden kanssa. Kotoutumisohjelmassa on tarkemmin määritelty eri toimijoiden vastuita ja velvollisuuksia sekä kunnan roolia kotoutumisen edistämisessä.

Kunnalla on Lain kotoutumisen edistämisestä (381/2023) 45 §:n mukainen velvollisuus asettaa kotoutumisen edistämisen suunnittelussa vähintään maahanmuuttajien työllisyyttä, koulutusta, hyvinvointia ja terveyttä, asumista, osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, oman kielen ja kulttuurin ylläpitämisen mahdollisuuksia sekä hyvien väestösuhteiden edistämistä koskevat tavoitteet sekä niitä tukevat toimenpiteet, vastuutahot, yhteistyö ja seuranta. Kunnan on edellä mainitun lain mukaisesti kirjattava edellä mainitut asiat toimenpideohjelmaan tai sisällytettävä ne muuhun kunnan suunnitteluasiakirjaan mittareineen. Kunnan on raportoitava vähintään kahden vuoden välein kotoutumisen edistämisen tavoitteiden saavuttamisesta ja toimenpiteiden toteutumisesta alueelliselle elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Raportissa on oltava myös palveluiden yhdenvertaisen saatavuuden, rahoituksen tason riittävyyden ja vaikuttavuuden toteutumista koskevat tiedot. KOTO24-uudistuksen valmistelutyössä on yhteisesti Kittilässä sovittu, että tulevalla valtuustokaudella (2025-2029) kyseiset tiedot kootaan osaksi hyvinvointikertomusta.

Yhdenvertaisuuden, sukupuolten tasa-arvon ja palveluiden yhdenvertaisen saavutettavuuden edistäminen

Kittilässä on kunnan henkilöstöä koskeva henkilöstön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, mutta kunnan laajuinen, palveluita koskeva tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma puuttuu vielä. Suunnitelmatyön käytännön hahmottelua on kuitenkin jo aloitettu.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmat linkittyvät keskeisiin prosesseihin ja ohjelmiin tarpeen mukaan, ja ne toimivat ohjenuorana esimerkiksi rekrytointi- ja henkilöstöprosesseissa. Lisäksi tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden teemoja huomioidaan myös esim. osana opetussuunnitelmia sekä toimialojen omassa työssä.

Esteettömyyskartoituksia on tehty kunnan eri yksiköissä vuoden 2024 aikana.

Kuntalaisten osallistumista tuetaan monin eri tavoin, kuten vaikuttamistoimielinten (nuorisovaltuusto sekä vanhus- ja vammaisneuvosto) kautta sekä esimerkiksi osallistuvan budjetoinnin, kuntalaisten kyselytuntien, kyselyiden ja palautekanavien avulla. Vuonna 2023 kunnassa aloitti toimintansa myös lapsiparlamentti.

Elinvoiman edistäminen

EVP-indeksin avulla voidaan tarkastella kokonaisvaltaisesti ja samanaikaisesti kuntien ja alueiden elinvoimaa, vetovoimaa ja pitovoimaa sekä vertailla alueiden suhteellista kehitystä. Elinvoimaan liittyvät muun muassa alueiden tulo- ja talous-, yritys-, työllisyys-, koulutus ja terveysluvut. Veto- ja pitovoimaan liittyvät puolestaan alueiden väestö- ja vetovoima-, asumis- ja rakentamis- ja vapaa-ajan dynamiikka.

Vuonna 2024 Kittilä saavutti koko Suomen kolmanneksi korkeimman EVP-indeksin – vain Espoo ja Helsinki olivat Kittilää edellä. Alle 25 000 asukkaan kuntien keskuudessa Kittilä sijoittui ensimmäiseksi. Myös kuntien aluetyypin mukaisessa jaottelussa Kittilä oli maaseutukuntien kärjessä. Vuosien 2020 ja 2024 välillä Kittilän EVP-indeksi oli 4 000-9 999 asukkaan kuntakategoriassa kolmanneksi eniten vahvistunut. Useilla eri mittareilla mitattuna Kittilä on siis koko maan kärkeä elinvoimassa, vetovoimassa ja pitovoimassa.

Kittilän nousu on perustunut useisiin tekijöihin, kuten aktiiviseen rakentamiseen, investointeihin ja pitkäjänteiseen aluekehitykseen. Tulevaisuudennäkymät ovat valoisat. Viime vuosina kunnassa on panostettu erityisesti ympärivuotisuuden kehittämiseen, mikä näkyy esimerkiksi uusissa, Keski-Euroopasta Kittilään suuntautuvissa ympärivuotisissa lentoyhteyksissä. Alueen saavutettavuus on näin parantunut entisestään myös kesäkaudella.

Myös kunnalliset investoinnit jatkuvat. Rakenteilla on uusia rivitaloja, ja kesäaktiviteetteja kehitetään jatkuvasti – viimeisimpänä esimerkkinä uusi skeittipuisto ja laajeneva reittiverkosto, jotka tukevat matkailua ja viihtyvyyttä myös lumettomaan aikaan.

Kittilä on yksi harvoista Suomen kunnista, joissa sekä väestö että työpaikat ovat lisääntyneet viime vuosina. Vuosina 2018–2022 vain noin joka kuudes kunta Suomessa koki vastaavaa kasvua – Kittilä oli mukana tässä joukossa. Väestönkasvu ja uusien työpaikkojen synty kertovat siitä, että Kittilän elinvoiman perusta on vahva. Yrityksiä perustetaan edelleen vilkkaasti, ja kunta houkuttelee sekä uusia asukkaita että investointeja.

Vuokra-asuntojen osuus kunnan eri osissa

Vuonna 2023 Kittilässä oli yhteensä 2 949 asutokuntaa. Näistä suurin osa, 1 916 asutokuntaa, asui omistusasunnossa, kun taas vuokra-asunnoissa asui 952 asutokuntaa. Asumisoikeusasuntoja ei ollut lainkaan, ja 81 asutokunnan asumismuoto kuului muihin tai tuntemattomiin hallintaperusteisiin.

Kunnan vuokra-asunnot sijoittuvat pääosin Kittilän kirkonkylän alueelle, jossa sijaitsee 368 kunnan omistamaa vuokra-asuntoa. Toiseksi eniten vuokra-asuntoja on Sirkassa, jossa on 90 vuokra-asuntoa. Muissa osissa kuntaa kunnan vuokra-asuntoja on seuraavasti: Alakylä (20 asuntoa), Kaukonen (16 asuntoa), Köngäs (10 asuntoa) ja Tepasto (10 asuntoa). Tämä osoittaa, että kunnalliset vuokra-asunnot ovat siis pääosin keskittyneet alueille, joille myös palvelut ja työpaikat ovat keskittyneet – erityisesti kirkonkylälle ja Sirkkaan.

Matkailukeskus Levin vaikutus näkyy vahvasti Kittilän asumisrakenteessa. Levi on merkittävä vetovoimatekijä ja sesonkityöpaikka, mikä lisää tarvetta vuokra-asunnoille, myös alueelle saapuville kausityöntekijöille. Lisäksi Levin vaikutus näkyy kesämökkien määrässä: vuoden 2024 lopussa Kittilässä oli jo 4 101 kesämökkiä, mikä ylittää vakituisten asutokuntien vuodelta 2023 olevan määrän. Tämä kertoo vapaa-ajan asumisen ja matkailuun liittyvän rakentamisen merkittävästä roolista kunnassa ja osaltaan

selittää myös vuokra-asuntojen keskittymisen matkailukeskuksen läheisyyteen. Tilastokeskuksen kesämökkitalastossa kesämökeiksi ei lueta vakinaisessa asuinkäytössä olevia rakennuksia eikä majoitustoimintaa harjoittavien liikeyritysten vuokrattavia lomamökkejä.

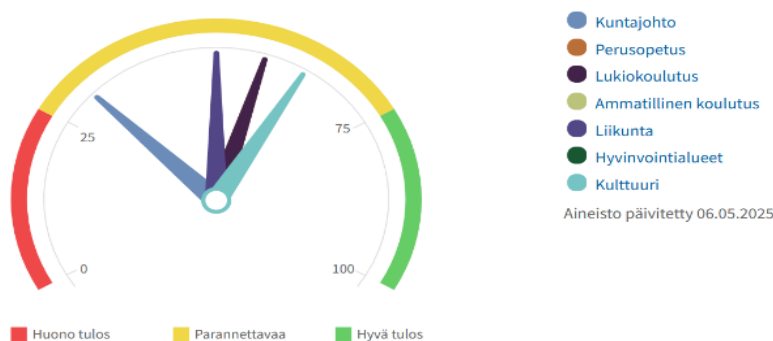
2.2 Terveystiedon edistäminen eli TEAviisari

Terveystiedon edistäminen kertoo siitä, kuinka hyvin kunta hoitaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävänsä sekä siihen liittyviä toimenpiteitä. Se koostuu seitsemästä terveyden edistämisen osa-alueesta: sitoutuminen, johtaminen, terveysseuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, yhteiset käytännöt, osallisuus sekä muut ydintoiminnot.

TEAviisari on verkkopalvelu, joka mittaa kuntien terveystiedon edistämisaktiivisuutta. TEAviisarissa arviointia tehdään kuudella kunnan sektorilla: kuntajohtossa, perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa, liikunnassa ja kulttuurissa. Tiedot perustuvat kahden vuoden välein kerättäviin tietoihin.

Kittilässä TEAviisari-tulokset vuoden 2024 osalta jäävät koko maan keskiarvon alle kaikilla sektoreilla. Kunnan kokonaispistemäärä on 52 (asteikolla 0-100), kun koko maan keskiarvo on 70. Eri sektoreiden välillä pisteiden vaihteluväli on 31-66. Parhaiten Kittilässä on suoriuduttu kulttuurin osalta (63 pistettä).

Kaikki sektorit : Kittilä 2024

Pisteet	Kittilä	Koko maa
Kaikki sektorit	52	70
Kuntajohto	31	83
Perusopetus	57	64
Lukiokoulutus	57	69
Ammatillinen koulutus	..	66
Liikunta	50	69
Hyvinvointialueet	..	59
Kulttuuri	63	72

Kuva 3. Kittilän kunnan TEAviisari-tulokset kaikilla sektoreilla

Heikoin tulos (31 pistettä) on kuntajohdon sektorilla. Kuntajohdossa voimavarojen osa-alue on hyvällä tasolla, mutta muilla osa-alueilla on parannettavaa. Eniten kehitettävää on seurannan ja tarveanalyysin osa-alueella.

Kittilässä ei ole systemaattista prosessia TEAviisari-tiedonkeruiden vastausten kokoamiseen ja yhteiseen käsittelyyn. TEAviisari vaikuttaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosan (ks. luku 3.5 HYTE-kerroin) määräytymiseen, joten tarve vastata TEAviisarin tiedonkeruisiin yhteisesti sovitun prosessin mukaisesti on perusteltu.

Kaikki Kittilän kunnan terveydenedistämisaktiivisuutta koskevat tiedot löytyvät TEAviisarin verkkopalvelusta.

2.3 Yhteenveto hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteista

Kittilän kunnan toimintaympäristö on viime aikoina muuttunut merkittävästi muun muassa sote-uudistuksen, kunnan omien organisaatiomuutosten sekä TE- ja kotoutumispalveluiden uudistuksen myötä. Nämä muutokset ovat vaikuttaneet kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön rakenteisiin ja vastuiden määrittelyyn.

Sote-uudistuksen ja kunnan organisaatiouudistuksen myötä Kittilän kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaatio ja johtaminen on määritelty uudelleen. Hytetu-työn koordinoinnista vastaa hyvinvointikoordinaattori. Tehtävä sijoittuu sivistyksen toimialalle, mutta työn vastuu sisältyy kaikille toimialoille. Valtuustokauden aikana on alettu kehittää ja käynnistää koko kunnan tasoisia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiedolla johtamisen ja yhteistyön rakenteita.

Kittilän kunnan toimialat toimivat monilta osin itsenäisesti. Siirtyminen toimialakohtaisesta työstä yhteiseen hyte-työn tekemiseen vaatii edelleen aikaa ja panostusta. Toimialojen runsaan toimialakohtaisen osaamisen yhteen saattaminen palvelisi koko kunnan hyvinvointityötä. Tiedonkulun, viestinnän ja ennakoimisen näkökulmasta olisi hyödyllistä tuoda toimialojen toimintaa entistä näkyvämmäksi.

Tulevaisuudessa yhteistyötä tulee kehittää niin kunnan sisällä kuin ulkopuolistenkin toimijoiden kanssa. Vuonna 2024 laadittu hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma sekä nyt laadittu laaja hyvinvointi- ja turvallisuuskertomus olisi hyvä nähdä käytännön työkaluina päätöksenteon ja suunnittelun tueksi. Niiden hyödyntäminen päätöksenteossa vaatii muutosta toimintakulttuurissa sekä hytetu-työn näkyvyyden ja tunnettuuden lisäämistä.

3 Katsaus kuntalaisten hyvinvointiin

3.1 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

Tietolähteet

Kuntalaisten hyvinvointia koskevaa tietoa on haettu Kuntamaiseman HYTE-raportti- sekä Sähköinen hyvinvointikertomus –työkaluista. Ne kokoavat tilastotietoa useista valtakunnallisista tietopalveluista. Näitä tietoja on täydennetty kunnan omilla tilastoilla ja kyselyillä sekä eri toimialojen havaintoihin perustuvalla kokemustiedolla. Laadullista kokemustietoa on kerätty myös vaikuttamistoimielimiltä eli nuorisovaltuustolta ja vanhus- ja vammaisneuvostolta.

Laajaan hyvinvointikertomukseen on valittu keskeisiä indikaattoreita, jotka ovat tärkeitä kuntalaisten hyvinvoinnin seurannassa. Indikaattoreiden valinnassa on otettu huomioon Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) suosittelema minimitietosisältö kunnille. Tämä sisältö kokoaa yhteen indikaattorit, jotka tarjoavat kattavan kuvan kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä.

Kittilän vertailualueet

Kittilää koskevia indikaattoritietoja verrataan koko maan ja Lapin kuntien keskiarvoihin sekä vertailukunniksi valittuihin Inariin ja Sotkamoon. Inari on lappilainen kunta, jonka elinkeinoissa korostuu Kittilän tapaan matkailusektori. Sotkamo on Kainuussa sijaitseva, asukasluvultaan Kittilää suurempi, mutta Kittilän tavoin kaivoskunta.

Kuntalaisten hyvinvointia tarkastellaan ensin toimintaympäristön näkökulmasta. Tämän jälkeen hyvinvointia tarkastellaan ikäryhmittäin.

3.2 Kittilän toimintaympäristö

Kittilän toimintaympäristö edistää asukkaidensa hyvinvointia monin tavoin. Kittilä on kehittyvä ja elinvoimainen kunta, jossa monet väestön sosioekonomista tilannetta kuvaavat mittarit ovat paremmalla tasolla kuin Suomessa keskimäärin.

Tässä osiossa tarkastellaan Kittilän toimintaympäristöä alueen, talouden, elinvoiman ja väestön näkökulmista.

3.2.1 Kittilä alueena

Kittilä on elinvoimainen ja kasvava kunta Tunturi-Lapissa, noin 150 kilometriä Napapiirin pohjoispuolella. Kunnan pinta-ala on 8 263,9 km², josta vettä 168,6 km². Vuoden 2024 lopussa Kittilässä oli 6837 asukasta.

Kittilän kuntakeskus on kirkonkylällä, jossa toimii kunnan ja valtion virastoja. Kittilän kunnassa on yli 30 kylää, joiden asukasmäärät vaihtelevat alle kymmenestä useaan sataan. Kunnan laajan pinta-alan vuoksi pohjoisimman ja eteläisimmän kylän etäisyys toisistaan on yli 140 kilometriä. Kunnan sijainti, kattavat palvelut, toimivat kulkuyhteydet ja upea luonto tarjoavat hyvät puitteet asukkaille, matkailijoille ja yrityksille. Maastoa muokkaavat useat komeat tunturit, laajat suot ja kunnan läpi virtaava Ounasjoki. Selkeät vuodenajat, lumiset talvet, pakkaset ja revontulet, nopea kevät, kesän ympärivuorokautinen valo ja syksyn ruska näkyvät alueen luonnossa.

Kittilässä toimii Suomen johtava ympärivuotinen matkailu- ja tapahtumakeskus Levi, Euroopan suurin kultakaivos Agnico Eagle Finland sekä kansainvälinen lentoasema, joista jokainen osaltaan värittää kunnan kokonaiskuvaa.

3.2.2 Talous ja elinvoima

Taloudellinen tilanne

Kittilän kunnan talous on viime vuosina kehittynyt positiivisesti ja kunta on sijoittunut erilaisissa vertailuissa kuntien ja kaupunkien kärkisijoille. Vuonna 2023 Kittilän verotulot olivat 26,3 miljoonaa euroa. Kunnan tilikauden tulos on ollut viimeisinä 11 vuotena positiivinen. Vuosikate on vuosittain kattanut selvästi poistojen määrän. Sosiaali- ja terveyspalvelujen siirryttyä Lapin hyvinvointialueen järjestettäväksi vuoden 2023 alussa sosiaali- ja terveyspalvelujen kulut siirtyivät pois kunnan vastuulta mutta vastaavasti kunta sai entistä vähemmän kunnallis- ja yhteisöverotuloja. Noin 230 henkilöä siirtyi vuoden 2023 alussa hyvinvointialueen palvelukseen. Kunnan talous ei kärsinyt muutoksesta.

Elinkeinorakenne ja yritysdynamiikka

Kittilän kaksi tärkeintä toimialaa ovat matkailu ja kaivosteollisuus. Levi houkuttelee vuosittain yli 600 000 matkailijaa ja tarjoaa noin 25 000 vuodepaikkaa sekä 16 000 ravintolapaikkaa. Matkailukeskuksessa toimii

useita satoja yrityksiä, ja ala vaikuttaa välillisesti suureen osaan alueen elinkeinotoiminnasta. Alueen monipuoliset talvi- ja kesäaktiviteetit, upea luonto ja laadukkaat palvelut tekevät Kittilästä kansainvälisesti kiinnostavan kohteen, jonka vetovoima kasvaa jatkuvasti.

Kultakaivos Agnico Eagle Finland Kittilässä on Euroopan suurin kultakaivos ja sen vaikutus näkyy laajasti: kaivos työllistää suoraan yli 500 henkeä ja alihankintaketjuissa yli 600 henkilöä. Toiminta on synnyttänyt kysyntää myös muille aloille, kuten konepajateollisuudelle, rakentamiselle, terveyspalveluille ja majoitus- ja ravitsemusalamalle. Kaivos on monipuolistanut alueen elinkeinorakennetta ja tuonut vakaata kasvua.

Yritystoiminta on Kittilässä vireää – kunnassa toimii noin 900 yritystä, mikä tekee siitä yhden Suomen yritystiheimmistä kunnista. Yrityksistä 88 % oli alle 5 henkilön, 6 % oli 5-9 henkilön ja 6 % oli 10 tai useamman henkilön toimipaikkoja. Suurin osa yrityksistä toimii palvelualoilla.

Vuonna 2024 Kittilään perustettiin yli 80 uutta yritystä, ja aloittaneiden yritysten määrä on ollut jo usean vuoden ajan kasvusuuntainen. Vuonna 2023 kunnan työpaikkaomavaraisuus oli 114,5 %.

Työpaikkaomavaraisuuden ollessa yli 100 % alueen työpaikkojen lukumäärä on suurempi kuin alueella asuvan työllisen työvoiman lukumäärä.

Työllisyys

Kittilässä työllisyystilanne on parantunut tasaisesti valtuustokauden 2021–2025 aikana, mikä näkyy erityisesti työttömyysasteen vuosittaisena laskuna. Työllisyyden kehitys on ollut melko samansuuntaista kuin vertailualueilla. Vuoden 2024 lopussa työttömien osuus työvoimasta oli 8,1 %, mikä on pienempi kuin Lapissa ja koko maassa keskimäärin. Työttömyyden taso vaihtelee kuitenkin selvästi talvisesongin mukaan.

Maaliskuun 2025 lopussa avoimia työpaikkoja oli 371, joista 197 sijaitsi yrityksissä. Työllisyystilastot osoittavat, että työpaikkojen määrä kasvaa erityisesti syksyisin, kun yritykset valmistautuvat talvikauteen. Työpaikkojen määrä vaihtelee selvästi sesongin mukaan, yleensä noin 150:stä jopa yli 500:aan.

Kausivaihtelulla on siis merkittävä rooli Kittilän työmarkkinoilla, ja työpaikat syntyvät erityisesti yrityssektorille. Pitkäaikaistyöttömyys on laskenut jyrkästi vuodesta 2021 vuoteen 2022, mutta sen jälkeen kehitys on ollut hitaampaa.

Valtuustokauden aikana on valmistauduttu työllisyysalueuudistukseen. Vuoden 2025 alusta TE-palvelut siirtyivät kunnan vastuulle, ja Kittilä toimii nyt Tunturi-Lapin ja Pellon alueen työllisyyspalveluiden isäntäkuntana. Kunta tarjoaa muun muassa työelämävalmennusta ja työnsuunnittelupalveluja sekä takaa kesätyöpaikan kaikille nuorille.

3.2.3 Väestö

Kittilässä väestönkehitys on ollut positiivista. Kunnan väkiluku on viimeisten vuosien aikana noussut. Vuodesta 2021 vuoteen 2024 Kittilän väkiluku nousi 6 523 henkilöstä 6 837 henkilöön. Tilastokeskuksen vuonna 2024 julkaiseman väestöennusteen mukaan Kittilän väkiluvun on odotettu kasvavan jatkossakin: vuonna 2030 väkiluku olisi 7 127 ja vuonna 2040 7 520.

Kuntien välinen nettomuutto on pysytellyt Kittilässä positiivisena ja noususuhdanteisena vuodesta 2021 alkaen. Nettomuutolla tarkoitetaan kuntien välisen tulomuuton ja kuntien välisen lähtömuuton erotusta. Nettomuutto on positiivinen, jos alueelle on muuttanut enemmän kuin alueelta on muuttanut pois. Vuonna 2021 nettomuutto oli 14,0/1000 asukasta, vuonna 2022 20,1/1000 asukasta ja vuonna 2023 24,1/1000 asukasta.

Valtuustokauden 2021-2025 aikana työikäisten (19-64-vuotiaat) osuus väestöstä on kasvanut eniten. Myös peruskouluikäisten määrässä on ollut nousua. Selitys tähän löytynee positiivisesta muuttoliikkeestä, joka on koronavuosien jälkeen tuonut kuntaan uusia lapsiperheitä.

Demografinen eli väestöllinen huoltosuhde kuvaa lasten ja eläkeläisten määrää sataa työikäistä kohti. Kittilän demografinen huoltosuhde on kasvanut tasaisesti koko 2010-luvun ajan aina vuoteen 2021 saakka, jonka jälkeen se on lähtenyt laskuun. Vuonna 2023 Kittilän huoltosuhde (57,4) oli alhaisempi kuin koko maan keskiarvo (61,9). Tilastokeskuksen tuoreimman, vuonna 2024 julkaistun väestöennusteen mukaan demografinen huoltosuhde heikkenee koko maassa vuoteen 2040 saakka. Huoltosuhde Kittilässä tulee ennusteen mukaan välillä nousemaan ja välillä laskemaan, mutta vuoteen 2040 mennessä se tulee kokonaisuutena heikentymään saman verran kuin koko maan keskiarvo.

Vuonna 2023 lapsiperheitä oli 35,7 % perheistä. Osuus on korkeampi kuin Lapin (34,4 %), mutta pienempi kuin koko maan (37,5 %) keskimääräinen lapsiperheiden osuus. Kittilässä osuus on pienentynyt 2010-luvun aikana siihen saakka, kunnes vuosina 2019-2020 se kasvoi. Tämän valtuustokauden alussa, vuonna 2021 osuus pieneni jälleen, mutta on kääntynyt sittemmin nousuun.

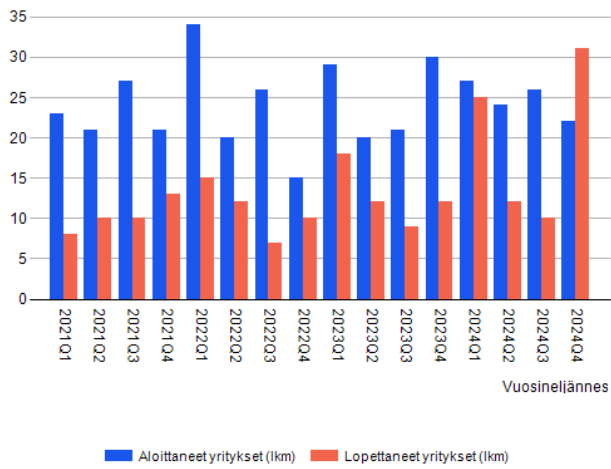
Vuonna 2023 Kittilässä oli yhteensä 2949 asutokuntaa. Yhden hengen asutokuntia oli 43,2 % asutokunnista. Lapsiasutokuntia eli asutokuntia, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias henkilö, oli 20 % kaikista asutokunnista. Ahtaasti asuvia asutokuntia oli vuonna 2023 8,8 % kaikista asutokunnista, mikä on enemmän kuin Lapissa (6,8 %) tai koko maassa (7,4 %) keskimäärin. Kaikista lapsiasutokunnista ahtaasti asui 30,5 %. Asunto määritellään ahtaasti asutuksi, jos siinä asuu enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohti, kun keittiötä ei oteta mukaan huoneluukuun.

Gini-kerroin ilmaisee alueen asutokuntien käytettävissä olevien rahatulojen jakautumista. Se on yksi yleisimmin käytetyistä tuloerojen mittareista. Hyvin suurten tuloerojen katsotaan heikentävän sosiaalista koheesiota, luottamusta ja liikkuvuutta, millä on negatiivisia vaikutuksia väestön hyvinvointiin ja talouteen. Vuonna 2023 Kittilän gini-kerroin oli 23,7, ja se on pysynyt melko samana koko valtuustokauden ajan. Gini-kertoimen perusteella tulot ovat Kittilässä melko samalla tasolla kuin Lapissa keskimäärin, mutta huomattavasti pienemmät kuin koko maassa keskimäärin.

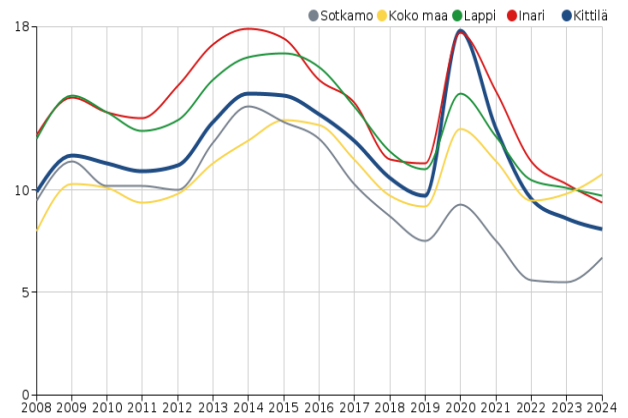
Kunnan yleisen pienituloisuusasteen indikaattori ilmaisee pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden osuuden kaikista alueella asuvista henkilöistä. Vuonna 2023 Kittilän pienituloisuusaste oli 10,0, mikä on pienempi kuin vertailukunnissa sekä Lapissa ja koko maassa keskimäärin. Lasten pienituloisuusaste oli 8,4, mikä on pienempi tai huomattavasti pienempi kuin vertailukunnissa ja Lapissa tai koko maassa keskimäärin. Lasten pienituloisuusasteen indikaattori kuvaa, kuinka suuri osa alle 18-vuotiaista kuuluu pienituloisiin kotitalouksiin.

Koulutustasomittari kuvaa väestön koulutustasoa, joka on mitattu laskemalla perusasteen jälkeen suoritettun korkeimman koulutuksen keskimääräinen pituus henkeä kohti. Kittilän tunnusluku vuonna 2023 oli 351,1, eli teoreettinen koulutusaika henkeä kohti on ollut noin 3,5 vuotta peruskoulun suorittamisen jälkeen. Koulutustasomittarin perusteella kittiläläisten koulutustaso on huomattavasti matalampi kuin koko maassa keskimäärin, hieman matalampi kuin koko Lapissa keskimäärin ja Sotkamossa, ja samaa tasoa kuin Inarissa. Koko maata ja Lappia matalampi koulutustaso selittyy osin sillä, että suuri osa Kittilän työpaikoista on matkailusektorilla, ja myös kouluttamattomat työntekijät hakeutuvat kyseiselle sektorille töihin. Kaikkien tarkasteltavien alueiden koulutustasossa on tapahtunut tasaista kasvua vuosien mittaan.

Talouden ja elinvoiman keskeiset indikaattorit

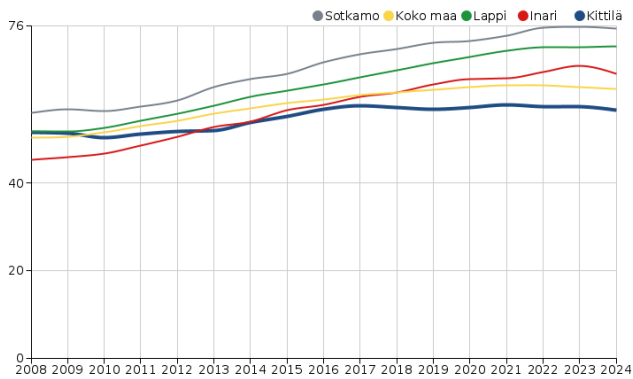

Kuva 4. Kittilän aloittaneet ja lopettaneet yritykset vuosittain kvartaaleittain

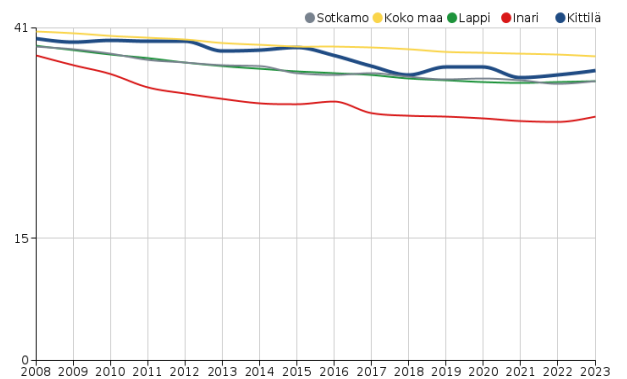

Kuva 5. Työttömät, % työvoimasta

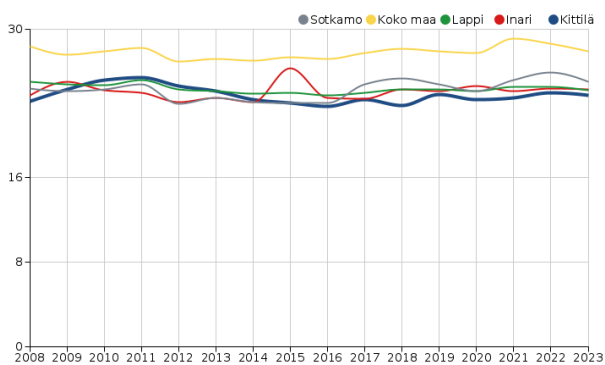
Väestön keskeiset indikaattorit

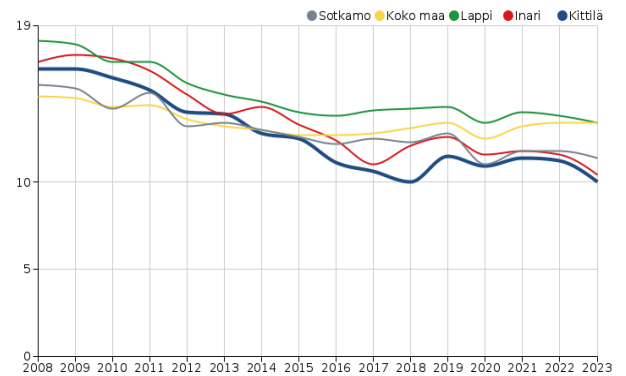
Kuva 6. Demografinen huoltosuhde

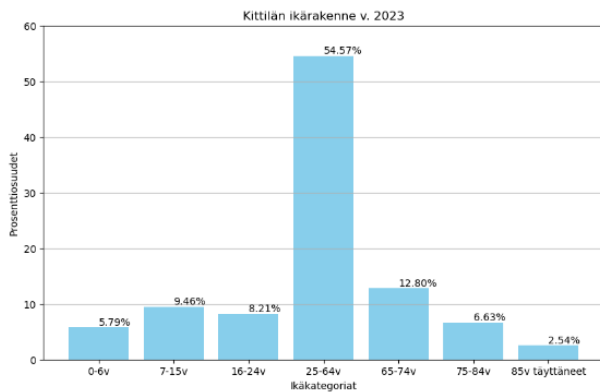
Kuva 7. Lapsiperheiden osuus, % perheistä

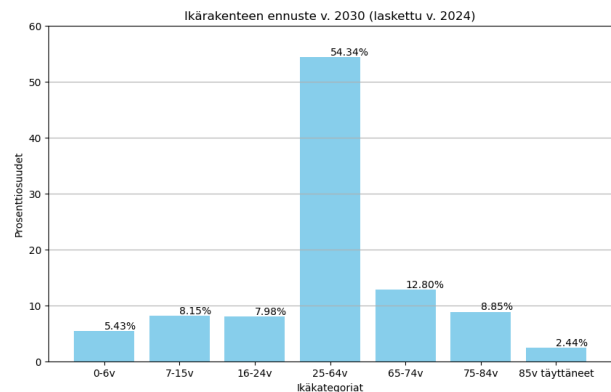
Kuva 8. Gini-kerroin, käytettävissä olevat tulot

Kuva 9. Kunnan yleinen pienituloisuusaste

Kuva 10. Kittilän ikärakenne vuonna 2023

Kuva 11. Kittilän ennustettu ikärakenne vuonna 2030 Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan

3.3 Kuntalaisten terveys ja hyvinvointi ikäryhmittäin

3.3.1 Kaikki ikäryhmät

Kittiläläiset voivat yleisesti ottaen keskimääräisen hyvin, kun tarkastellaan eri ikäryhmien hyvinvointia mittaavia tekijöitä. Monet indikaattorit ovat paremmalla tasolla kuin vertailualueilla tai koko maassa keskimäärin, mutta myös kehityskohteita löytyy. Sairastavuusindeksi kuvaa kunnan väestön sairastavuutta suhteessa koko maan tasoon. Kittilässä sairastavuutta on vähemmän kuin vertailukunnissa tai koko maassa keskimäärin. Viimeisin tieto on vuodelta 2022.

Kittilän kunnan vahva taloudellinen tilanne Suomen kuntakenttään verrattuna on mahdollistanut laadukkaat vapaa-ajan palvelut, joiden kautta eri-ikäiset kuntalaiset voivat tukea hyvinvointiaan. Kittilässä toimiva Revontuli-opisto tarjoaa aktiivisesti kursseja eri aihealueista, ja opetustuntien määrä on pysynyt valtuustokauden aikana suhteellisen samalla tasolla. Opiston toiminta tavoittaa noin 26 % kuntalaisista. Kulttuuripalveluiden osalta yhtenä merkittävänä valtuustokauden aikana tehdyistä saavutuksista oli Kino Ylärin remontti, jonka ansiosta kuntalaiset pääsevät nauttimaan elokuvista ja muista kulttuuritapahtumista laadukkaissa puitteissa. Kirjaston lainausmäärä ylitti vuonna 2024 ensimmäistä kertaa 100 000:n, ja myös kirjaston tapahtumien määrässä on tapahtunut merkittävää kasvua. Liikuntapalveluissa on mm. monipuolistettu tapahtumatarjontaa sekä kehitetty liikuntapaikkaverkostoa. Nuorisopalveluiden kautta on panostettu ennaltaehkäisevästi nuorten hyvinvointiin mm. matalan kynnyksen keskusteluavun pilotoinnilla sekä uuden nuorisotilan käyttöönotolla. Valtuustokauden aikana perustettu Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tulosalue, johon kuuluu perhekeskus, Valmennuskeskus Osmanpesä sekä hyvinvointikoordinaattori, on omalta osaltaan toiminut laajasti lasten, lapsiperheiden ja nuorten hyvinvoinnin eteen.

Koronapandemialla ja siitä johtuneilla yhteiskunnan rajoitustoimilla oli vaikutusta väestön hyvinvointiin kuluneen valtuustokauden aikana. Vaikutuksia on ollut niin fyysiseen, henkiseen, sosiaaliseen kuin taloudelliseenkin hyvinvointiin sekä työllisyyteen. Koronarajoituksista luovuttiin valtakunnallisesti alkuvuonna 2022, mutta vaikutuksia voi havaita indikaattoritiedoista. Koronakriisin on arvioitu lisänneen hyvinvoinnin eriarvoisuutta pitkäaikaisesti: vaikka suurin osa väestöstä on toipunut melko hyvin, monen tuen tarpeessa olevan tilanne on vaikeutunut, ja uusia tuen tarvitsijoita on tullut mukaan. Tämä kehitys on näkynyt useilla hyvinvoinnin osa-alueilla. Vaikka Kittilässä ei ole tehty erillistä selvitystä koronan vaikutuksista väestön hyvinvointiin, on todennäköistä, että samankaltaiset ilmiöt näkyvät myös täällä.

Kittilän hyvinvointikysely

Kittilän ensimmäisessä hyvinvointikyselyssä selvitettiin kittiläläisten kokemuksia mm. omasta hyvinvoinnista, elämäntilanteesta, osallisuuden tunteesta ja turvallisuudesta. Lisäksi vastaajat saivat kertoa hyvinvointiinsa vaikuttavista asioista avoimissa vastauksissa. Kysely toteutettiin alkuvuodesta 2024 ja siihen vastasi yhteensä 163 kuntalaista.

Kyselyä ei tehty satunnaisotannalla, joten sen tuloksia ei voi suoraan yleistää koko kunnan väestöön. Saadut tulokset antavat kuitenkin suuntaa siitä, millaiseksi hyvinvointi koetaan.

Hyvinvointinsa hyväksi tai erittäin hyväksi koki 65 % vastaajista, kun kohtalaiseksi hyvinvointinsa koki 28% vastaajista. Huonoksi tai erittäin huonoksi hyvinvointinsa koki 7 % vastaajista. Naiset tunsivat hieman useammin hyvinvointinsa hyväksi tai kohtalaiseksi miehiin verrattuna. Sen sijaan erittäin hyväksi tai erittäin huonoksi hyvinvointinsa tunsivat useimmin miehet. Erot olivat kuitenkin pieniä.

Hyvinvointia eniten vahvistavat läheiset ihmiset, liikuntamahdollisuudet sekä luonto ja ulkoilu. Suurimpina hyvinvointiin negatiivisesti vaikuttavina tekijöinä kyselyssä pidettiin asumiseen liittyviä asioita, työssä ja koulussa ilmeneviä haasteita, stressiä, kallistuneita hintoja ja riittämättömiä palveluita. Myös kiire nousi vastauksissa esiin.

Arkea ja osallisuutta koskevassa osiossa positiiviseksi asiaksi nousi vastaajien onnellisuus. 64 % vastaajista koki itsensä onnelliseksi usein tai koko ajan. Silloin tällöin onnellisia oli 30 % vastaajista. Niin ikään elämänlaatunsa hyväksi tai erittäin hyväksi arvioi 79 % vastaajista. Suurin osa vastaajista oli myös toiveikkaita tulevaisuuden suhteen, tyytyväisiä itseensä, ihmissuhteisiin sekä kykyyn selviytyä päivittäisistä toimistaan. Yksinäisyyttä koko ajan tai usein koki 12 % vastaajista, silloin tällöin 40 % ja harvoin tai ei koskaan 48 %. Fyysisen kuntonsa suurin osa vastaajista koki joko hyväksi (43 %) tai tyydyttäväksi (39 %).

Suurin osa vastaajista (95 %) koki olonsa arjessa turvallisesti tai melko turvallisesti. Eniten turvattomuuden tunnetta herättivät maailmantilanne sekä liikenteeseen liittyvät asiat. Sen sijaan turvallisuuden kokemukseen suurimmat positiiviset vaikutukset oli yhteisöllisellä elinympäristöllä, kodilla sekä läheisillä ihmisillä.

Hyvinvointikyselystä on tarkoitus tehdä vuosittainen työkalu, jonka avulla kerätään tietoa kuntalaisten kokemasta hyvinvoinnista. Uusin hyvinvointikysely on toteutettu kevään 2025 aikana, mutta sen tuloksia ei vielä saatu tähän hyvinvointi- ja turvallisuuskertomukseen.

3.3.2 Lapset, nuoret ja lapsiperheet

Lapsiperheiden köyhyydellä on merkittävä rooli lastensuojelun ja huono-osaisuuden riskitekijänä. Vuonna 2023 kittiläläisistä lapsiperheistä 3,5 % sai toimeentulotukea, mikä on vähemmän kuin Lapissa (6,5 %) tai koko maassa (8,5 %) keskimäärin. Vielä vuonna 2021 toimeentulotuen saajien osuus kittiläläisistä perheistä oli 6,5 %. Tämä voi selittyä koronapandemian vaikutuksella työllisyystilanteeseen.

Vuonna 2022 varhaiskasvatukseen (kunnalliset ja yksityiset varhaiskasvatustoimijat) osallistui 89,4 % Kittilässä asuvista 1-6-vuotiaista, mikä on enemmän kuin koko maassa (78,6 %) tai Lapissa (82,2 %) keskimäärin. Inarissa varhaiskasvatuksen piirissä oli 76,0 % ja Sotkamossa 88,5 % 1-6-vuotiaista.

Kittilässä lasten hyvinvointi on yleisesti ottaen hyvällä tasolla, mutta nuorten tilanne on huolestuttavampi – monien indikaattoreiden osalta he voivat keskimääräistä huonommin verrattuna muuhun Suomeen.

Kouluterveyskyselyn tulosten perusteella alakoululaiset voivat paremmin kuin yläkoululaiset tai lukion opiskelijat. Lukiolaisten osalta vahvan positiivisen mielenterveyden kokeminen on huomattavasti

korkeammalla kuin Inarissa, Lapissa sekä koko maassa keskimäärin. Kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta esiintyy enemmän 8. ja 9. luokan oppilaissa kuin lukion opiskelijoissa.

Nuorten kokema ahdistus on yläkoululaisten osalta kasvussa ja lukiolaisten osalta hieman laskussa, mutta kummassakin ikäryhmässä vähäisempää kuin koko maassa keskimäärin.

Vuoden 2023 kouluterveyskyselyn perusteella lukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijoista 66,0 % koki olevansa tyytyväisiä elämäänsä. 19,6 % tunsi itsensä yksinäiseksi. Lähes kaikki vastaajat (98 %) harrastivat jotakin vähintään kerran viikossa. 26,0 % koki terveydentilansa keskinertaiseksi tai huonoksi. Osuus oli pienentynyt merkittävästi vuodesta 2021 (36,1 %) ja oli hieman pienempi kuin Lapissa, mutta suurempi kuin koko maassa (25,2 %) keskimäärin.

Liikuntasuositusten mukainen päivittäinen liikkuminen on kittiläläisillä lapsilla ja nuorilla korkeintaan samaa luokkaa kuin vertailualueilla. Tämä voi olla yhteydessä koko maata keskimäärin korkeampaan osuuteen niiden 5. ja 8. luokkalaisten oppilaiden määrässä, joilla on MOVE!-mittauksen perusteella heikko fyysinen toimintakyky.

Ylipainoisia oli 28,0 % kouluterveyskyselyn vastaajista. 29,4 % vastaajista harrasti viikoittain korkeintaan tunnin ajan hengästyttävää liikuntaa. Täysin raittiita vastaajia oli 50,0 %. Osuus oli suurempi kuin vertailukunnissa, Lapissa tai koko maassa keskimäärin. 10,0 % vastaajista ilmoitti olevansa tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, kun vuonna 2021 osuus oli vielä 16,7 %. Koulu-uupumuksesta kärsivien osuus oli 27,5 % vastaajista, mikä on reilusti korkeampi kuin Lapissa (19,4 %) tai koko maassa keskimäärin (17,5 %).

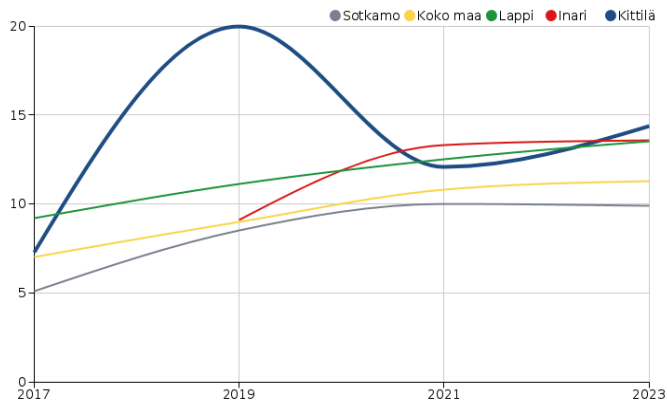
Vuonna 2023 koulutuksen ulkopuolelle jääneitä 17-24-vuotiaita oli 8,0 % vastaavanikäisestä väestöstä. Osuus oli samaa luokkaa kuin Lapissa tai koko maassa keskimäärin. Koulutuksen ulkopuolelle jääneillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka eivät ole kyseisenä vuonna opiskelijoita eikä heillä ole perusasteen jälkeistä koulutusta. Koulutuksen ulkopuolelle jäävillä nuorilla voi olla kohonnut riski syrjäytymiseen.

Vuonna 2024 työttömien osuus 18-24-vuotiaista työvoimasta oli 9,1 %. Koronapandemian aikaan vuonna 2020 osuus oli 17,9 %, mutta sittemmin osuus on pienentynyt. Nuorisotyöttömyyttä on ollut Kittilässä jonkin verran vähemmän kuin Lapissa tai koko maassa keskimäärin.

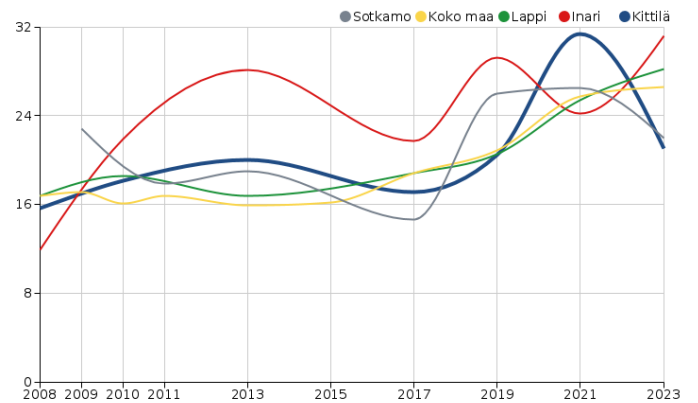
18-29-vuotiaiden tekemien rikosten määrässä on valtuustokauden aikana tapahtunut pientä vaihtelua: nuorten aikuisten tekemiä rikoksia oli vuonna 2021 yhteensä 119, vuonna 2022 149 ja vuonna 2023 134.

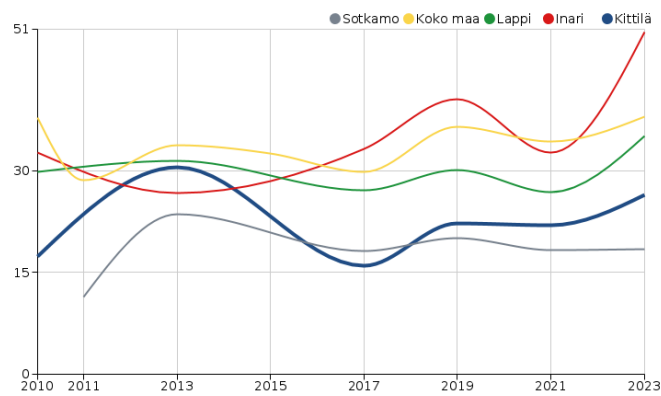
Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin keskeiset indikaattorit

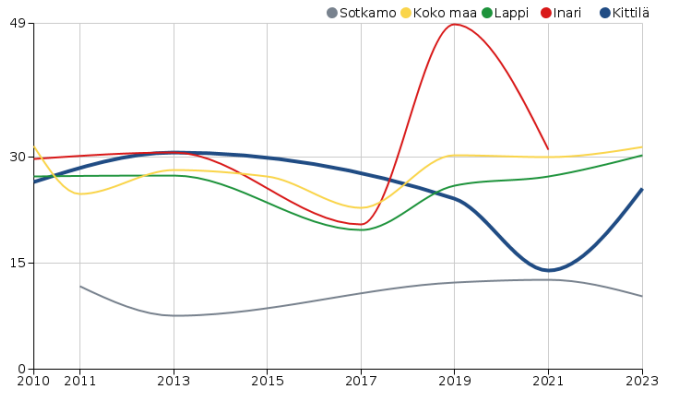
Kuva 12. Kokee terveydentilansa kesinkertaiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista

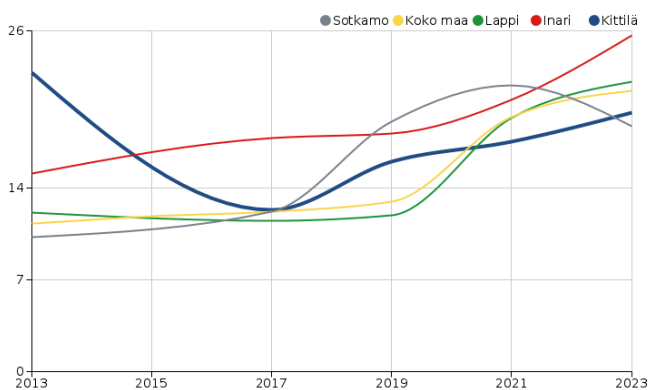
Kuva 13. Kokee terveydentilansa kesinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

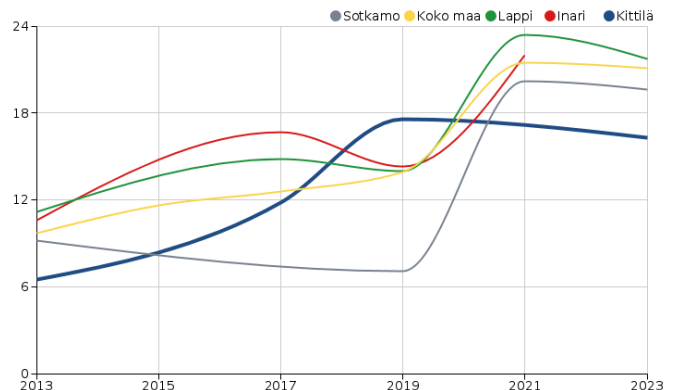
Kuva 14. Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista

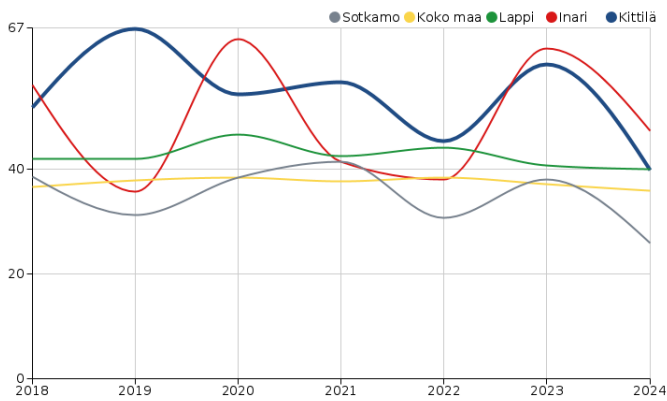
Kuva 15. Ei syö koululounasta päivittäin, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

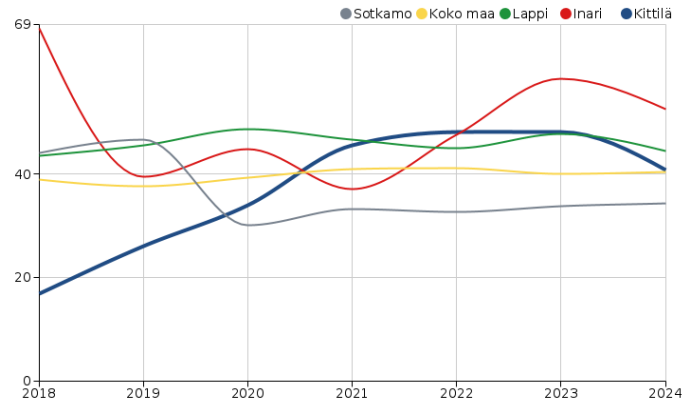
Kuva 16. Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista

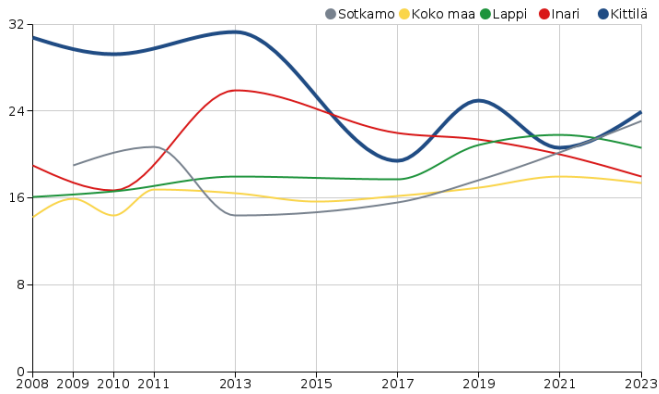
Kuva 17. Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

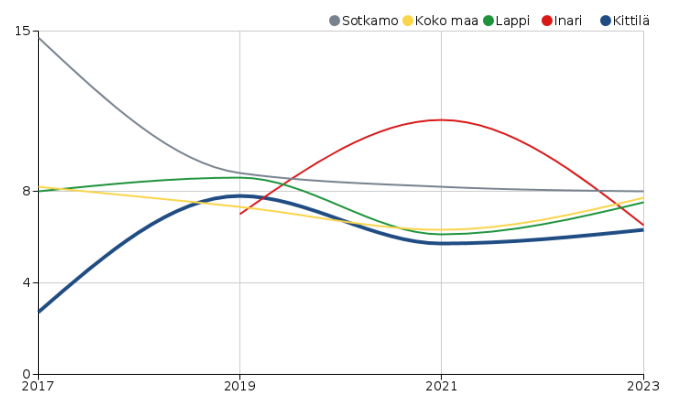
Kuva 18. Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

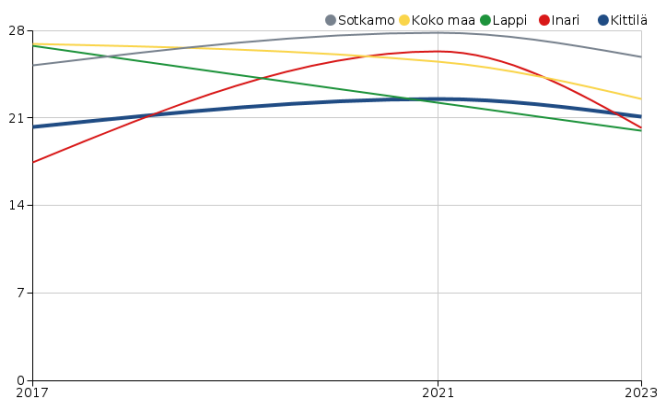
Kuva 19. Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

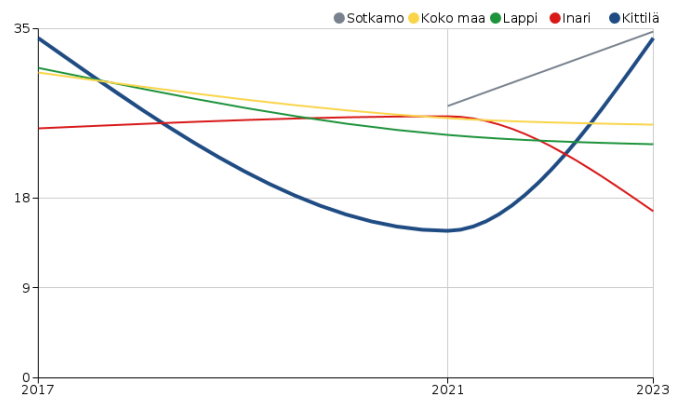
Kuva 20. Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista

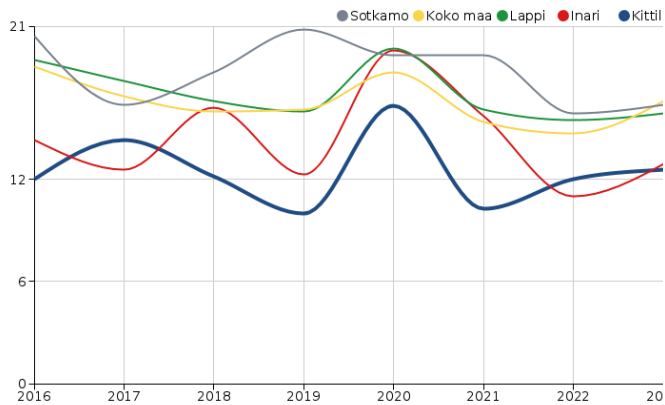
Kuva 21. Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % 8. ja 9. luokan oppilaista

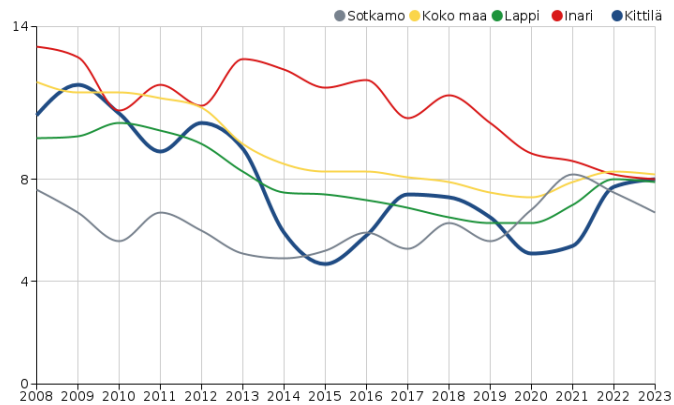
Kuva 22. Kokenut vahvaa positiivista mielenterveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista

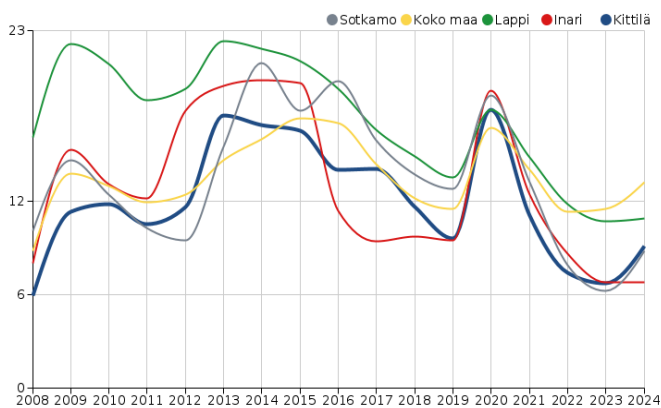
Kuva 23. Kokenut vahvaa positiivista mielenterveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Kuva 24. Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18-24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Kuva 25. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

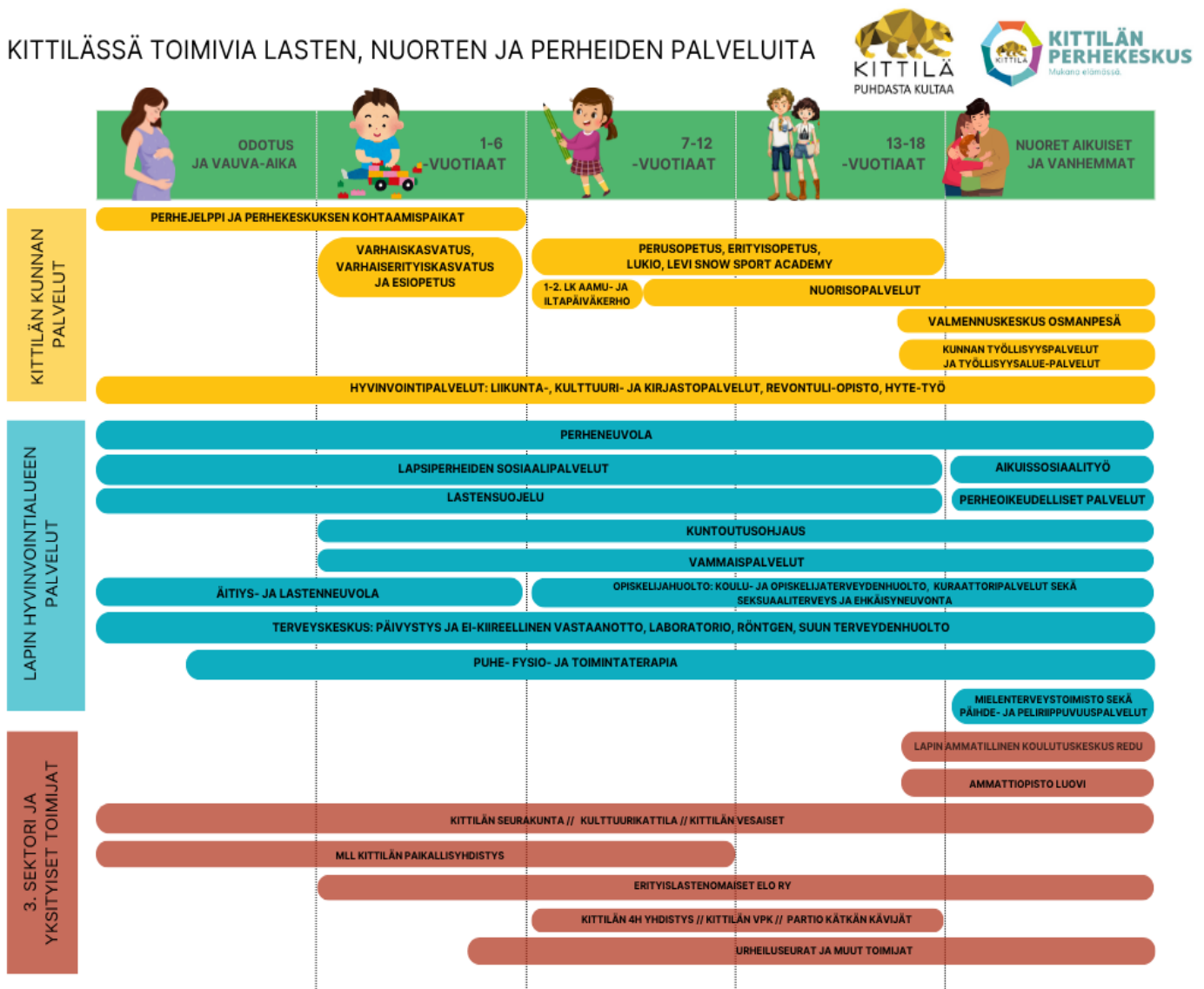
Kuva 26. Nuorisotyöttömät, % 18-24-vuotiaasta työvoimasta

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelut

Kittilän lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden yhteenvetokaaviossa (alla) kuvataan kunnan, hyvinvointialueen ja kolmannen sektorin palveluita, joita em. kohderyhmille on suunnattu. Kunnan osalta toimintoja kehitetään jatkuvasti ja tiivistetään yhteistyötä eri toimijoiden kanssa.

Lasten, nuorten ja perheiden palveluissa on tunnistettu vahvuuksia ja kehityskohteita. Vahvuuksiksi on koettu mm. ajankohtaisen tiedon löytyminen yhdestä paikasta sekä asiakaslähtöinen kehittäminen. Lapsia, nuoria ja perheitä kohdataan arvostavasti ja heidän toiveita ja ajatuksia huomioidaan toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Kehityskohdiksi tunnistetaan mm. palvelutarjonnan katvealueet (3.-4.-luokkalaiset ovat liian nuoria nuorisotilalle ja liian vanhoja iltapäiväkerhoon) sekä sähköisten palveluiden lisääntynyt tarve. Myös yhteistyö Lapin hyvinvointialueen kanssa on koettu osittain haastavaksi mm. hyvinvointialueen henkilöstöresurssihaasteiden vuoksi.

Kuva 27. Kittilässä toimivia lasten, nuorten ja perheiden palveluita

Nuorisovaltuuston näkemyksiä lasten ja nuorten hyvinvoinnista

Kittilän nuorisovaltuustolta kysyttiin näkemyksiä kittiläläisten nuorten hyvinvoinnista sekä vuonna 2024 että laajan hyvinvointikertomuksen laatimisen yhteydessä keväällä 2025.

Nuoret kokivat, että monipuolisilla harrastusmahdollisuuksilla on suuri merkitys nuorten kokemaan hyvinvointiin. Kunnassa on hyvät mahdollisuudet ja puitteet harrastaa mm. jääkiekkoa, laskettelua, kuntosalitreeniä, pyöräilyä, valokuvausta ja moottorikelkkailua. Myös kerhoissa ja Revontuli-opiston kautta pääsee harrastamaan.

Toisena merkittävänä asiana nuorisovaltuusto nosti esiin koulun välipalan. Sen koettiin vaikuttavan positiivisesti hyvinvointiin.

Kehityskohteeksi nostettiin ammatillisen koulutuksen vähyys. Nuoret toivoivat, että kunnassa olisi mahdollisuus hakeutua esimerkiksi kaivos-, rakennus- ja sähköalan koulutuksiin, jolloin kotiseudulle jääminen mahdollistuisi laajemmin. Muina kehitettävänä asioina nuorisovaltuusto nosti esiin esim. kattavammat joukkueurheilumahdollisuudet, sivukylien paremman huomioon, nuorten tapaamispaikkojen tarpeen (esim. nuokkari-ikä yrittäjille) sekä asumiseen liittyvät asiat (enemmän vakituksia asumismahdollisuuksia Leville sekä lisää opiskelijabudjetin asuntoja).

3.3.3 Työikäiset

Kittilässä työllisyyden kehitys on ollut melko samansuuntaista kuin vertailualueilla. Vuodesta 2021 työttömyysprosentti on laskenut vuosittain. Vuoden 2024 lopussa työttömien osuus työvoimasta oli 8,1 %, mikä on pienempi kuin Lapissa ja koko maassa keskimäärin.

Pitkäaikaistyöttömien osuus työvoimasta on viimeiset vuodet pysytellyt saman suuruisena (1,4 %), mikä on jonkin verran pienempi kuin Inarissa, Lapissa ja koko maassa keskimäärin. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä (16,9 %) oli vuoden 2024 lopussa huomattavasti pienempi kuin Inarissa, Lapissa tai koko maassa keskimäärin, mutta suurempi kuin Sotkamossa. Pitkäaikaistyöttömällä tarkoitetaan työtöntä työnhakijaa, jonka työttömyys on kestänyt ilman keskeytystä vähintään yhden vuoden.

Vuonna 2024 vaikeasti työllistyviä oli Kittilässä 2,3 % 15-64-vuotiaista. Osuus oli hieman pienempi kuin koko maassa (4,5 %) ja Lapissa (3,9 %) keskimäärin. Indikaattori kuvaa rakenteellista työttömyyttä. Työttömyyttä voidaan pitää rakenteellisena, jos se ei vähene, vaikka samanaikaisesti työllisyysaste on korkea ja joillakin aloilla vallitsee työvoimapula. Indikaattoritiedon perusteella työttömyys ei ole Kittilässä rakenteellista, sillä työttömyysaste on koko valtuustokauden ajan ollut laskusuhdanteinen.

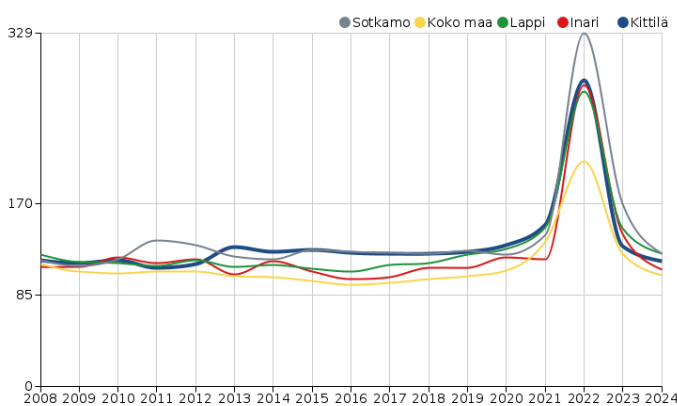
Työkyvyttömyysindeksin mukaan kittiläläisten työikäisten työkykyisyys on parempaa kuin vertailukunnissa tai koko maassa. Työkyvyttömyyseläkettä saaneiden 25-64-vuotiaiden määrä on laskenut tasaisesti koko valtuustokauden ajan. Vuonna 2023 työkyvyttömyyseläkettä sai 5,6 % kittiläläisistä. Osuus on hieman pienempi kuin Lapissa (8,2 %) ja koko maassa (6,0 %) keskimäärin. Vertailukunnista sekä Sotkamossa (7,8 %) että Inarissa (6,1 %) osuus oli Kittilää suurempi.

Vuonna 2024 sairauspäivärahaa sai 116,6 työikäistä 1 000 vastaavanikäistä kohti. Sairauspäivärahaa saaneita oli Kittilässä huomattavasti enemmän kuin koko maassa keskimäärin, mutta vähemmän kuin Lapissa keskimäärin tai Sotkamossa. Vuonna 2022 sairauspäivärahaa saaneiden osuus työikäisistä nousi yli 200:aan kaikilla tarkastelluilla alueilla, mikä johtui suurelta osin koronaviruksen aiheuttamista sairauksista. Sairauspäivärahaa saaneiden määrään vaikuttaa pitkällä aikavälillä myös väestön ikääntyminen ja tuki- ja liikuntaelinsairauksien lisääntyminen.

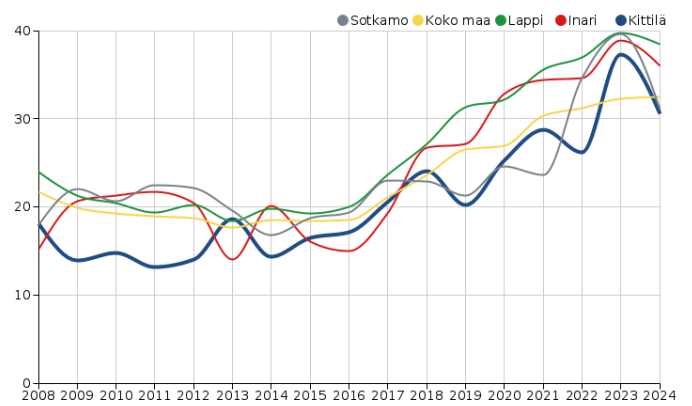
Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden osuus 25-64-vuotiaista on valtuustokauden aikana aaltoillut. Vuonna 2024 osuus oli 30,6 / 1 000 vastaavanikäistä, mikä oli pienempi kuin vertailualueilla. Vielä vuonna 2023 osuus oli 37,3. Valtakunnallisesti mielenterveyden häiriöistä on tullut suurin syy suomalaisten pitkille sairauspoissaoloille, ja se kuvastaa muutosta työssä ja yhteiskunnassa. Etenkin ahdistuneisuushäiriöt ovat yleistyneet koko maassa viime vuosina.

Vuonna 2023 vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalahoitoa sai 5,4 työkäistä 1 000 vastaavanikäistä kohti. Osuus on pienentynyt parista edellisestä vuodesta. Vammojen ja myrkytysten vuoksi hoidettuja oli silti hieman enemmän kuin koko maassa keskimäärin ja Sotkamossa, mutta vähemmän kuin koko Lapissa keskimäärin ja Inarissa.

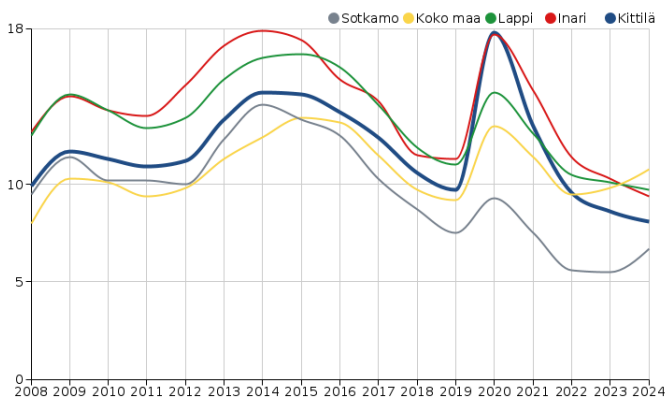
Työikäisten hyvinvoinnin keskeiset indikaattorit

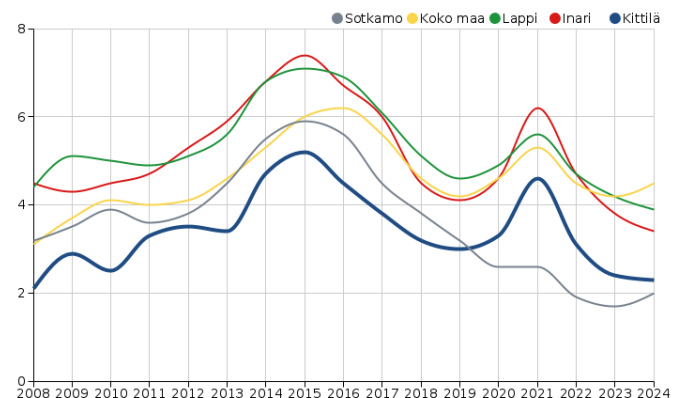
Kuva 28. Sairauspäivärahaa saaneet 25-64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Kuva 29. Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneet 25-64-vuotiaat / 1000 vastaavan ikäistä

Kuva 30. Työttömät, % työvoimasta

Kuva 31. Vaikeasti työllistytävät (rakennetyöttömyys), 15-64-vuotiaista

3.3.4 Ikäihmiset

Kittilän väestö vanhenee, vaikka ikääntyminen ei ole aivan yhtä nopeaa kuin Suomessa keskimäärin. Vuonna 2023 noin 21,9 prosenttia kittiläläisistä oli vähintään 65-vuotiaita, ja ennusteiden mukaan osuus kasvaa noin 24,3 prosenttiin vuoteen 2040 mennessä.

Kittiläläiset siirtyivät eläkkeelle vuonna 2023 keskimäärin 60,7-vuotiaina, mikä on hieman myöhemmin kuin Lapissa (59,7) tai koko maassa (59,8) keskimäärin. Vuonna 2022 eläkkeelle siirryttiin keskimäärin 63,0-vuotiaina ja vuonna 2021 61,4-vuotiaina, joten pientä muutosta on lähivuosina tapahtunut.

Vuonna 2024 täyttä kansaneläkettä sai 1,3 % 65 vuotta täyttäneistä kittiläläisistä. Täyden kansaneläkkeen saajia ovat henkilöt, joilla on vain vähän tai ei lainkaan ansioeläkettä. Osuus on pysynyt lähes samana vuodesta 2021 alkaen. Koko maassa vuonna 2024 täyttä kansaneläkettä sai 1,6 % 65 vuotta täyttäneistä.

75 vuotta täyttäneistä kittiläläisistä kotona asui vuonna 2023 87,9 %. Osuus oli pienempi kuin Lapissa (91,4 %) tai koko maassa (93,0 %) keskimäärin tai Inarissa (91,5 %) ja Sotkamossa (92,4 %). Kotona asuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus on pysynyt liki samana viimeisten neljän vuoden ajan.

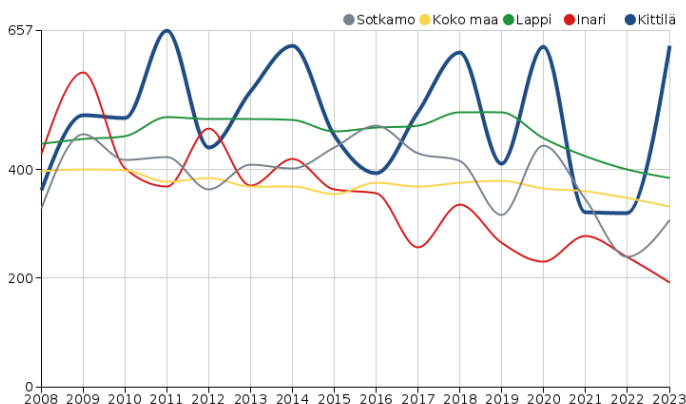
Vuonna 2023 75 vuotta täyttäneiden asutokunnista yhden hengen asutokuntia oli 50,9 %.

Vuonna 2024 vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidettiin 3,1 % 65 vuotta täyttäneistä. Osuus oli suurempi kuin millään vertailualueista.

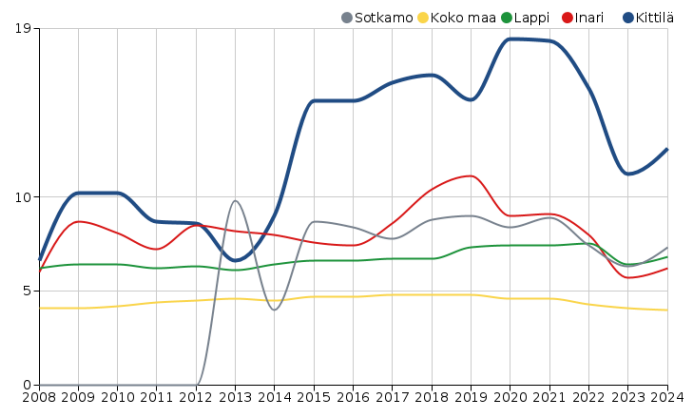
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvien hoitajaksojen indikaattori 65 vuotta täyttäneillä kuvaa iäkkäiden toimintakykyä. Vuonna 2023 kaatumisiin ja putoamisiin liittyviä 65 vuotta täyttäneiden hoitajaksoja oli Kittilässä 627,3 / 10 000 vastaavanikäistä. Osuus on huomattavasti suurempi kuin millään vertailualueista (seuraavaksi korkein luku on koko Lapilla keskimäärin 384,6). Indikaattorin perusteella kittiläläisten ikäihmisten toimintakyky vaikuttaa olevan melko heikolla tasolla.

Väestön vanhetessa on tärkeää edistää ikäihmisten aktiivisuutta sekä kunnan palveluissa että mm. tukemalla järjestöjen toimintaa. Ikääntymisen myötä kasvaa myös tarve esteettömälle ja helposti saavutettavalle asumiselle, mieluiten lähellä tukea ja palveluita. Esteettömyys on yhä tärkeämpää myös julkisissa tiloissa ja järjestöjen käyttämissä paikoissa.

Ikääntyneiden hyvinvoinnin keskeiset indikaattorit

Kuva 32. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä

Kuva 33. Omaishoidon tuen 75 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Vanhus- ja vammaisneuvoston näkemyksiä ikäihmisten hyvinvoinnista

Kunnan vanhus- ja vammaisneuvostolta kysyttiin näkemyksiä kittiläläisten ikäihmisten hyvinvoinnin tilasta laajan hyvinvointikertomuksen laadintavaiheessa. Neuvoston jäsenten mielestä ikääntyneiden hyvinvointia tukee esimerkiksi viikoittaiset asiointikuljetukset, joiden avulla on mahdollista päästä palvelujen ääreen ja hoitamaan asioitaan sekä lähtemään kodin ulkopuolelle. Myös kylätyöntekijöiden rooli koetaan merkittävänä: heidän avullaan ikääntyneet saavat tukea ja apua raskaampiin kodin askareisiin ja voivat sen ansiosta pärjätä paremmin ja pidempään omassa kodissaan.

Hyvinvointiin liittyviä haasteitakin löydetään: erityisesti ne ikäihmiset, jotka eivät vielä tarvitse jatkuvaa terveydenhuoltoa, saattavat jäädä yksin koteihinsa ilman riittäviä sosiaalisia kontakteja. Yksinäisyys koetaan yleiseksi ongelmaksi ikääntyneiden keskuudessa, etenkin sivukylissä, joissa tapahtumia ja palveluja on vähän. Lisäksi fyysiseen esteettömyyteen liittyvät epäkohdat vaikeuttavat monien liikuntarajoitteisten tai hankalasti liikkuvien pääsyä erinäisiin paikkoihin: esim. pyörätuolilla ei pääse kaikkialle tai se on hankalaa. Palvelujen ja tapahtumien piiriin on siten haastavaa päästä, mikä heikentää mahdollisuuksia elää aktiivista ja osallistuvaa elämää.

3.4 Turvallisuus

Hyvinvointi- ja turvallisuuskertomukseen on koottu tärkeimmät valtakunnallisesti määritellyt indikaattorit, jotka kuvaavat väestön turvallisuutta. Nämä mittarit kuvaavat esimerkiksi väkivaltaan, rikollisuuteen, tapaturmiin, turvalliseen elinympäristöön ja turvallisuuteen vaikuttavia taustatekijöitä.

Turvallisuusongelmien ennaltaehkäisy on hyödyllistä sekä taloudellisesti että ihmisten hyvinvoinnin kannalta.

Kittilän rikollisuustilanne näyttää monilta osin heikommalta kuin Suomessa keskimäärin tai vertailukunnissa. Poliisin tietoon tulleita henkeen ja terveyteen kohdistuneita rikoksia (11.4 / 1 000 asukasta) oli Kittilässä koko valtuustokauden aikana enemmän kuin vertailukunnissa, Lapissa ja koko maassa keskimäärin (vertailualueilla luvut vaihtelevat välillä 5.1-8.7 / 1 000 asukasta). Omaisuusrikoksia tehtiin enemmän kuin Sotkamossa ja Inarissa, mutta vähemmän kuin Lapissa tai koko maassa keskimäärin. Omaisuusrikokset olivat myös jonkin verran yleisempiä suhteutettuna asukaslukuun kuin päihteisiin liittyvät rikokset tai henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset.

Kouluterveyskyselyn mukaan moni kittiläläinen lapsi ja nuori on kokenut fyysistä väkivaltaa vanhempiensa tai huoltajiensa taholta viimeisen vuoden aikana: reilu 13,4 % 4. ja 5. luokan oppilaista, 11,3 % 8. ja 9. luokan oppilaista ja 19,4 % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (lukion osalta tieto vuodelta 2021). Osuudet ovat kaikkien ikäryhmien osalta suuremmat kuin vertailukunnissa, mutta pienemmät kuin Lapissa tai koko maassa keskimäärin. Fyysiseksi väkivallaksi lasketaan tässä yhteydessä kipeästi tarttuminen, töniminen, vihaisesti ravisteleminen, tukistaminen, läimäyttäminen, lyöminen nyrkillä tai esineellä, potkaiseminen tai muu fyysinen satuttaminen. 4. ja 5. luokkalaisten kokema koulukiusaaminen on valtuustokauden aikana lisääntynyt, kun taas 8. ja 9. luokkalaisten osalta se on vähentynyt.

Turvallisuusongelmien juurisyihin liittyvät indikaattorit osoittavat osin negatiivista kehitystä: huostaan otettujen tai kiireellisesti sijoitettujen lasten ja nuorten määrä on valtuustokauden aikana noussut, ja nuorisotyöttömyys on ollut viime vuosina korkeampaa kuin vertailukunnissa. Haasteena on myös se, että koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten aikuisten osuus on ollut kasvussa.

Päihteiden käyttö Kittilässä

Päihteiden käyttö vaikuttaa merkittävästi siihen, kuinka turvalliseksi elinympäristö koetaan.

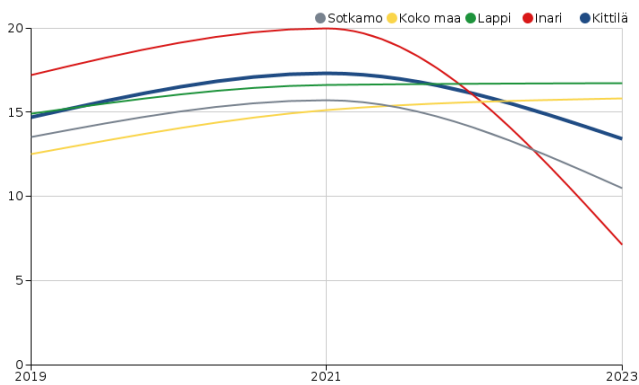
Päihteiden käytöstä koko väestön tasolla on kuitenkin vähän tilastotietoa. Kittilässä alkoholin myynti asukasta kohden (100 % alkoholia / yli 18-vuotiaat) on selkeästi korkeampaa kuin Suomessa keskimäärin. Tämä liittyy osin Levin laskettelu- ja matkailukeskuksen vetovoimaan. Vuosina 2020–2021 myynnissä tapahtui kuitenkin selkeä notkahdus, todennäköisesti koronapandemian ja sitä myöten matkailijoiden määrän vähenemisen seurauksena.

Myös päihtyneiden säilöönottojen määrä asukaslukuun suhteutettuna on korkeampi kuin koko maassa keskimäärin, ja määrä on valtuustokauden aikana ollut nousujohteinen. Päihteiden vaikutuksen alaisena tehdyistä rikoksista syyllisiksi epäiltyjä oli enemmän kuin koko maassa keskimäärin.

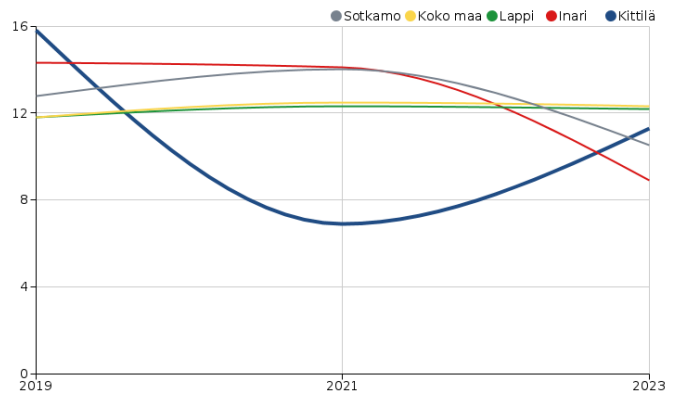
Rattijuopumustapausten määrä suhteessa asukaslukuun oli vuonna 2022 korkeampi kuin vertailukunnissa, Lapissa tai koko maassa keskimäärin, mutta vuoteen 2023 mennessä määrä laski hieman, mikä oli kuitenkin edelleen suurempi kuin koko maassa keskimäärin.

Nuorten kohdalla nikotiinipussien ja vapen eli sähkötupakan käyttö on herättänyt huolta. Vapen, nuuskan ja nikotiinipussien on huomattu yleistyneen koulumaailmassa. On todettu, että on tarpeen lisätä tietoa ja keskustelua mm. vapen ja muiden päihteiden käyttöön liittyvistä riskeistä. Ehkäisevän päihdetyön toimintamalleja myös nikotiinituotteiden käyttöön liittyen kehitetään jatkossakin yhteistyössä eri tahojen kanssa.

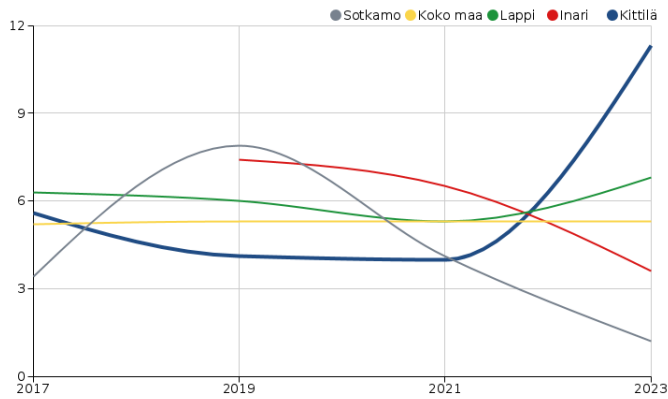
Turvallisuuden keskeiset indikaattorit

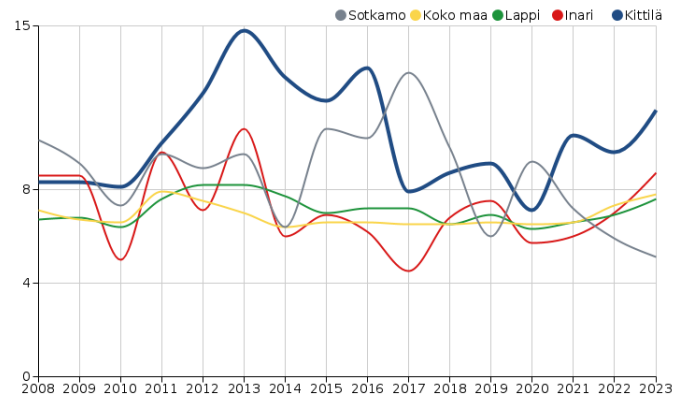
Kuva 34. Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista

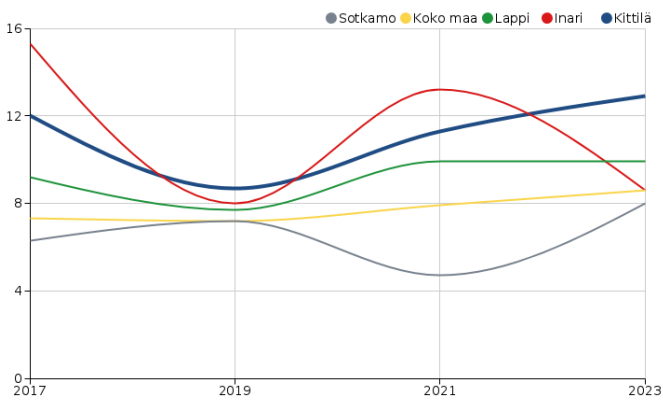
Kuva 35. Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista

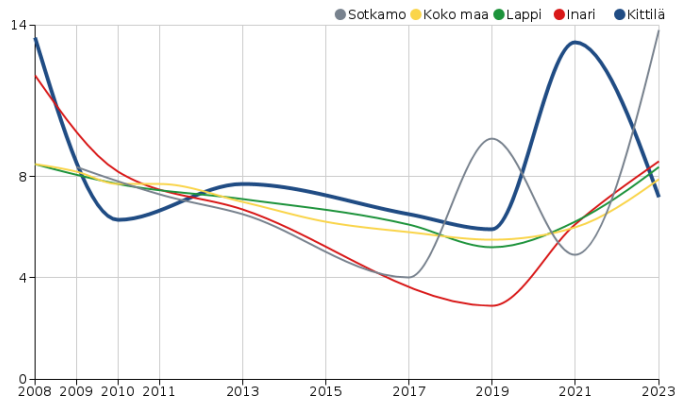
Kuva 36. Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

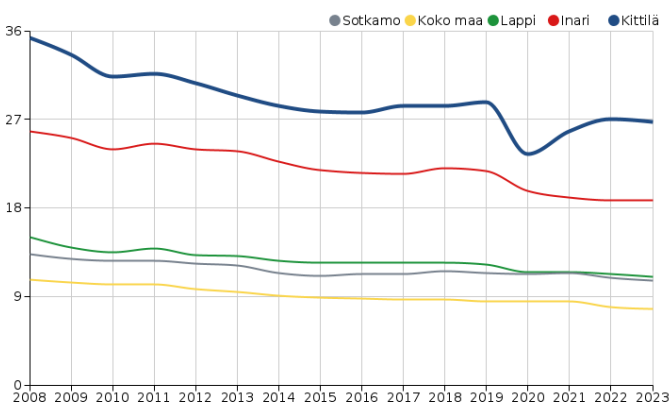
Kuva 37. Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1000 asukasta

Kuva 38. Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista

Kuva 39. Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista

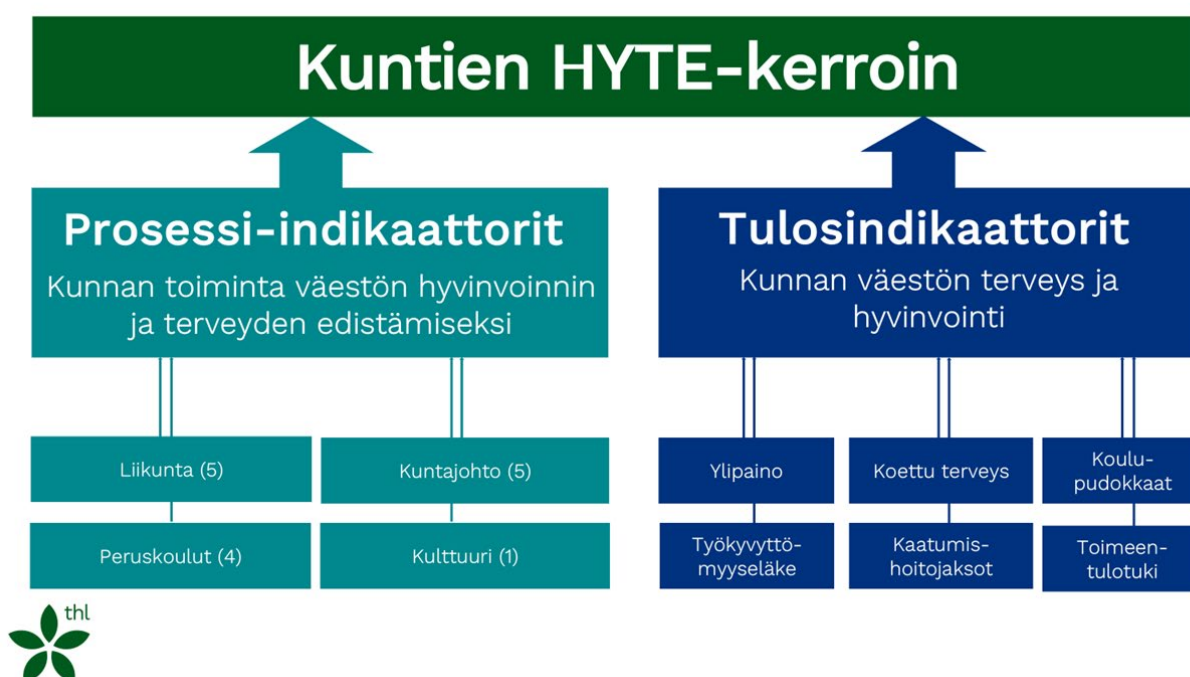

Kuva 40. Alkoholijuomien myynti, 100 % alkoholia, litraa / 18 vuotta täyttäneet

3.5 HYTE-kerroin eli valtionosuuden hyte-lisäosa

HYTE-kerroin eli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosa valtionosuuksiin toimii kuntien kannustimena. Sen avulla ohjataan kuntia panostamaan asukkaidensa hyvinvointiin ja terveyteen myös sote-uudistuksen jälkeen. HYTE-kerroin otettiin käyttöön vuoden 2023 alussa, ja sen avulla osa kunnan saamasta valtionavusta määräytyy sen mukaan, kuinka aktiivisesti kunta tekee hyvinvoinnin edistämistyötä.

Lisäosan suuruus perustuu kahteen mittarityyppiin: prosessi-indikaattoreihin, jotka kuvaavat kunnan toimenpiteitä hyvinvoinnin edistämiseksi, ja tulosindikaattoreihin, jotka mittaavat konkreettisia muutoksia väestön hyvinvoinnissa. Prosessi-indikaattoreiden tiedot kerätään TEAviisarin kautta.

Kuva 41. Kuntien HYTE-kerroin

Vuonna 2024 Kittilän HYTE-kerroin oli 50 (skaalausasteikolla 0–100), mikä oli pienin suhteessa väkilukuun verrattuna vertailukuntiin. Tämä tarkoittaa, että Kittilässä on vielä paljon potentiaalia kasvattaa valtionosuuksia kehittämällä hyvinvointityötä.

Kittilän prosessi-indikaattoreiden keskiarvo oli 46, mikä kertoo, että hyvinvoinnin edistämisen toimintatavoissa on kehitettävää kaikilla osa-alueilla, kuten kuntajohdossa, liikunnassa, koulutuksessa ja kulttuurissa. Pisteet jäivät alle vertailukuntien.

Tulosindikaattorien keskiarvo oli 54, ja vaikka se oli paremmalla tasolla kuin vertailukunnista Sotkamolla, parannettavaa löytyy etenkin nuorten koulutuksesta syrjäytymisen sekä 65 vuotta täyttäneiden kaatumisiin ja putoamisiin liittyvien hoitojaksojen määrän osalta.

Kunta	2021	2022	2023	2024
Kittilä	55	67	61	50
Inari	66	69	71	64
Sotkamo	57	63	67	61

Taulukko 1. HYTE-kerroin, asteikko 0-100

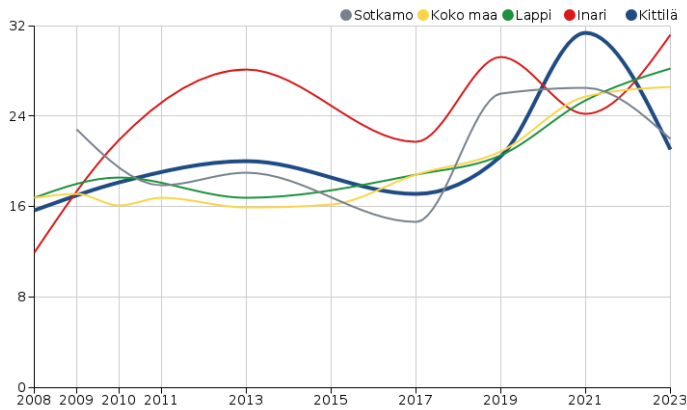
Kunta	2021	2022	2023	2024
Kittilä	15,6	18,9	17,2	15,5
Inari	18,6	19,6	20,1	19,8
Sotkamo	16,2	17,8	18,9	18,9

Taulukko 2. HYTE-kerroin, euroa / asukas

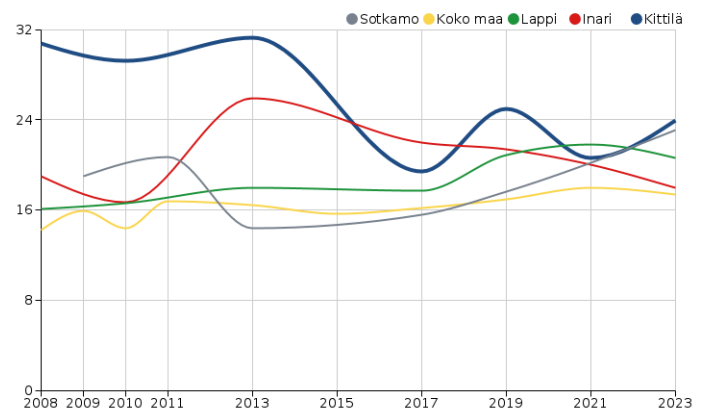
Kuntajohto	Kittilä	Koko maa
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista	0	82
Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen	0	57
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä	100	95
Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja	100	87
Liikunta	Kittilä	Koko maa
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa	0	76
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen	100	89
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille	100	92
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin	0	60
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä	100	91
Peruskoulu	Kittilä	Koko maa
Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin tarkastaminen kolmen vuoden välein	100	91
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa	58	80
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit	35	66
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä	3	7
Kulttuuri	Kittilä	Koko maa
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnystä	0	20

Taulukko 3. HYTE-kertoimen prosessi-indikaattorit vuonna 2024, asteikko 0-100

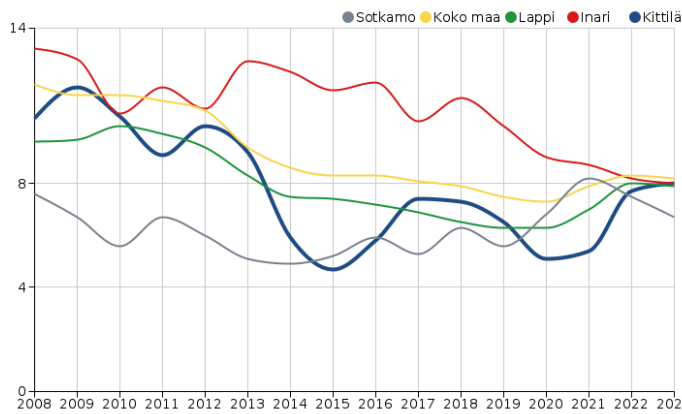
HYTE-kertoimen tulosindikaattorit

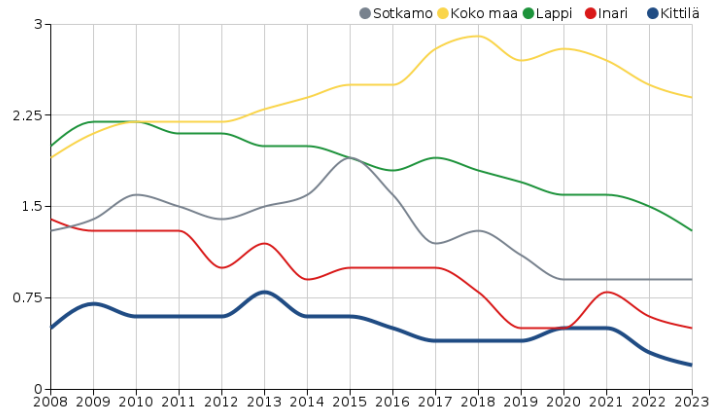
Kuva 43. Kokee terveydentilansa kesinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista

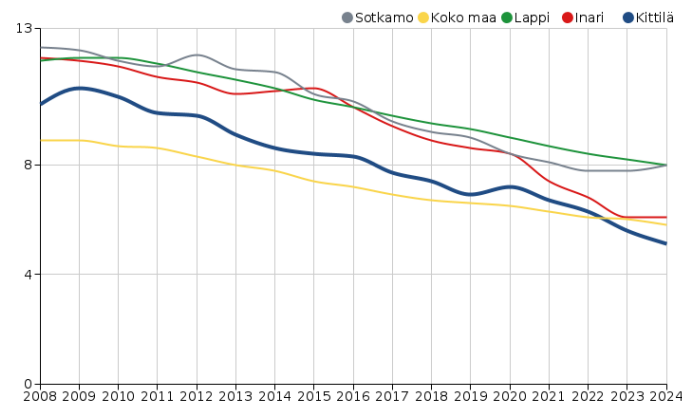
Kuva 44. Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista

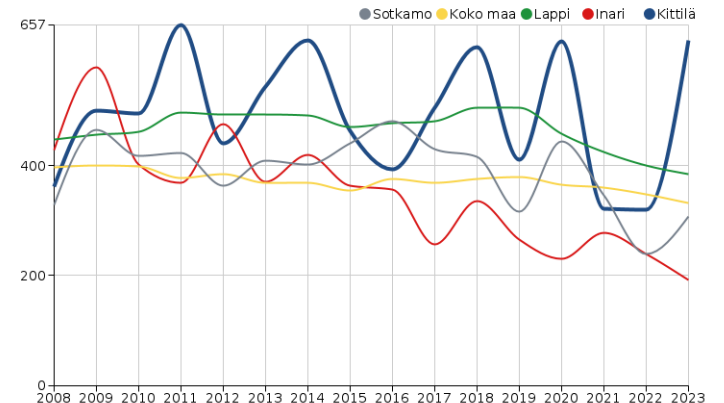
Kuva 45. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Kuva 46. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-65-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Kuva 47. Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä

Kuva 48. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä

4 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteet valtuustokauden aikana

Tässä luvussa käydään läpi, millaisia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyviä toimenpiteitä Kittilän kunta on tehnyt valtuustokauden 2021-2024 aikana.

Aluksi tarkastellaan, millaisia hyvinvointiin liittyviä tavoitteita kunnan strategia on asettanut vuosille 2021–2025. Luvussa 4.2 esitellään myös muita kunnan ja alueen suunnitelmia ja ohjelmia, jotka ovat tukeneet hyvinvointityötä valtuustokauden aikana. Luvussa 4.3 puolestaan kuvataan tarkemmin, mitä konkreettisia toimia on toteutettu koko kunnassa ja eri toimialoilla. Lopuksi luvussa 4.4 esitellään lyhyesti hyvinvointialueen tekemää hyvinvointikertomustyötä. Jatkossa pyritään yhteensovittamaan kunnan ja hyvinvointialueen hyvinvointikertomustyötä mahdollisimman sujuvasti.

4.1 Kittilän kuntastrategia 2018-2025 sekä hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma 2024-2029

Kittilässä otettiin käyttöön uusi kuntastrategia vuoden 2025 alusta alkaen. Aiempi kuntastrategia vuosille 2018-2025 ohjasi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä siis lähes koko päättyvän valtuustokauden ajan.

Kittilän kuntastrategian (2018–2025) linjauksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä olivat muun muassa:

- Hyvinvointi on keskiössä: Kunnan keskeinen tehtävä on edistää kuntalaisten hyvinvointia elämän eri vaiheissa.
- Laadukkaat ja saavutettavat palvelut: Tavoitteena ovat ennaltaehkäisevät, helposti saavutettavat ja asiakaslähtöiset palvelut kaikille ikäryhmille.
- Yhteisöllisyys ja osallisuus: Kuntalaisia ja eri toimijoita kannustetaan mukaan kehittämään palveluita ja vahvistamaan yhteisöllisyyttä.
- Työntekijöiden hyvinvointi: Painopisteenä henkilöstön jaksaminen, avoin keskustelukulttuuri ja osallistava johtaminen.
- Varhainen tuki: Erityisesti lapsiperheille ja nuorille tarjotaan tukea ajoissa – tavoitteena omatoimisuus ja elämänhallinta.
- Hyvinvoinnin mittarit: Seurantaan käytetään mittareita, kuten työhyvinvointi, sairauspoissaolot, työttömyys ja kuntalaisten yleinen hyvinvointi.
- Lapsiystävällisyys: Kunta pyrkii profiloitumaan Suomen lapsiystävällisimpänä kuntana.

Vuonna 2024 kunnassa laadittiin hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma vuosille 2024-2029. Suunnitelma hyväksyttiin kunnanvaltuustossa syyskuussa 2024, ja siihen kirjattuja kunnan hyvinvointityön painopisteitä tuleville vuosille ovat:

- Vaikuttava ja suunnitelmallinen hytetu-työ
- Hyvinvointia ja terveyttä edistävät elintavat
- Mielen hyvinvointi
- Osallisuus ja yhteisöllisyys
- Turvallinen ja viihtyisä elinympäristö

Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmassa 2024-2029 todetaan, että hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman sisältämien hyvinvointitavoitteiden toteutumista seurataan ja kuntalaisten

hyvinvoinnin tilasta raportoidaan vuosittain tehtävässä hyvinvointiraportissa. Vuonna 2024 vuosisraporttia ei vielä laadittu.

4.2 Muut toimintaa ohjaavat suunnitelmat ja ohjelmat

Kittilän kunnassa on ollut valtuustokauden aikana käytössä kuntastrategian ja hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman lisäksi myös muita toimiala-, kunta- ja alueellisen tason suunnitelmia ja ohjelmia, jotka ovat tukeneet kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä:

- Kittilän kunnan perusopetuksen opetussuunnitelma
- Kittilän kunnan opiskeluhoitosuunnitelma
- Koulujen omat lukuvuosisuunnitelmat
- Kittilän kunnan koulujen kriisisuunnitelma
- Kittilän koulutoimen suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä
- Kittilän kunnan varhaiskasvatussuunnitelma
- Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa –suunnitelma
- Kittilän varhaiskasvatuksen ruokakasvatussuunnitelma
- Kittilän kulttuurikasvatussuunnitelma
- Kittilän kunnan kotoutumisohjelma
- Talousarviot
- Kittilän kunnan ilmastosuunnitelma
- Kittilän pohjavesialueiden suojelusuunnitelma
- Työsuojelun toimintaohjelma
- Kittilän perhekeskuskäsikirja
- Tehostetun nuorisotyön ohjelma

4.3 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteet vuosina 2021-2024

Tässä luvussa esitellään, mitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyviä toimia kunnassa on tehty valtuustokaudella 2021–2025.

Kunnan eri toimialat ovat raportoineet toimenpiteistään kuntastrategian sekä vuonna 2024 laaditun hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman tavoitteiden pohjalta. Lisäksi on nostettu esiin toimialojen muita painopistealueita. Raportointi ei kata toimialojen tavanomaista perustoimintaa, vaan keskittyy erityisesti painotuksiin, muutoksiin ja hyvinvointia tukeneisiin toimiin.

Kuvaus keskittyy erityisesti valtuustokauden loppuvuosien toimiin. Vuosien 2021–2022 sosiaali- ja terveystalveluiden toimenpiteet eivät sisälly tähän raportointiin.

4.3.1 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteet koko kunnan tasolla

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteiden kehittäminen valtuustokauden aikana

Valtuustokauden alussa kunnan sosiaali- ja terveystalvelut vastasivat myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä. Vuoden 2023 alussa sosiaali- ja terveystalvelut siirtyivät hyvinvointialueiden vastuulle, mikä johti organisaatiouudistukseen myös kunnan sisällä. Tämä muutos vaikutti koko kunnan toimintaan, ja eri toimialojen rakenteita ja tehtäviä jouduttiin järjestämään uudelleen. Uudistus on vaikuttanut myös siihen, miten kunnassa tehdään hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä.

Vuonna 2023 kunnassa aloitti hyvinvointikoordinaattori, joka käynnisti hyte-kokonaisuuden rakentamisen. Samana vuonna asetettiin myös hyvinvointityöryhmä, jossa on edustus kaikilta kunnan toimialoilta.

Yhdyspintojen luominen hyvinvointialueen kanssa

Yhtenä keskeisenä kehityskohteena on ollut uusien yhteistyömuotojen ja yhdyspintojen luominen hyvinvointialueen ja kunnan välille. Tähän liittyen on perustettu erilaisia alueellisia yhteistyöverkostoja. Valtuustokauden aikana yhteistyötä on tehty esimerkiksi hyte-koordinaattoriverkostossa, ehkäisevän päihdetyön verkostossa, elintapaohjauksen projektissa, kuntakohtaisen opiskeluhoito-ohjausryhmässä, nuorten moniammatillisessa työryhmässä, perhekeskuksen ohjausryhmässä, neuvolatyöryhmässä sekä työllisyyden ja kotoutumisen edistämisen verkostoissa. Yhteistyötä on tehty tarvittaessa myös yksilökohtaisesti, kuntalaisen palvelutarpeen mukaisesti eri hallinnonaloilla.

Keväällä 2024 pidettiin ensimmäiset Lapin hyvinvointialueen ja kunnan väliset hytetu-neuvottelut, joissa olivat mukana kuntien ja hyvinvointialueen edustajat. Neuvotteluissa keskusteltiin hytetu-teemoista sekä sovittiin paikallisesta yhteistyöstä. Seuraavat hytetu-neuvottelut pidetään toukokuussa 2025.

4.3.2 Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen toimenpiteet toimialoittain

Hallinnon toimiala

Ikäihmisten arjen helpottamiseksi yli 70-vuotiaille kuntalaisille on myönnetty aurausavustusta, mikä tukee turvallista ja sujuvaa liikkumista kotipiirissä. Lisäksi Kelan asiointipiste sijoitettiin kunnantalolle, mikä varmistaa fyysisen asiointipisteen säilymisen paikkakunnalla ja paransi erityisesti ikäihmisten ja digitaalisesti heikommassa asemassa olevien asiointimahdollisuuksia.

Kunnan viestintää on suunnitelmallisesti kehitetty: kunnan verkkosivut on uudistettu ja niiden käytettävyyttä on parannettu käyttäjätutkimusten pohjalta. Uudistuksissa on kiinnitetty huomiota ajankohtaisuuteen ja visuaalisuuteen, ja sivuston etusivulle on nostettu vielä aiempaa selkeämmin esiin mm. uutisia, kokouksia ja tapahtumia.

Palveluiden saavutettavuutta on lisätty kokoamalla verkkosivuille kohderyhmäkohtaisia osioita, jotka tarjoavat tietoa palveluista kohderyhmä- ja elämäntilannekohtaisesti (Ikäihmiset, Uudet asukkaat, Nuoret, Lapsiperheet, Yritykset). Sosiaalisen median käyttöä on lisätty ja tehty suunnitelmallisemmin. Kunnan Facebook-viestinnän rinnalle on avattu Instagram-kanava, ja kuntalaisia kiinnostavaa sisältöä jaetaan myös muiden tuottamana. Viestinnän monipuolistuminen ja tavoitavuuden parantaminen ovat olleet keskeisiä tavoitteita valtuustokauden aikana.

Elinkeinopalvelujen toimiala

Kideve Elinkeinopalvelujen tehtävänä on kehittää alueen elinkeinoelämää ja vahvistaa elinvoimaa, ja se on toteuttanut tätä tehtävää laajasti myös hyvinvointinäkökulmasta muun muassa EU-rahoitteisten hankkeiden kautta.

Kestävän liiketoiminnan kehittäminen on ollut yksi keskeinen osa Kideven työtä. Esimerkiksi Kasvua kestävästä matkailusta -hankkeessa on laadittu alueelle kestävä matkailun suunnitelma, tuettu yrityksiä sertifiointityössä ja järjestetty lukuisia infotilaisuuksia kestävä kehityksen teemoista. Työtä on jatkettu Uudistuva ja kestävä palveluliiketoiminta Kittilässä -hankkeessa, jonka tavoitteena on yhdistää taloudellinen, sosiaalinen ja ympäristöllinen kestävyys paikallisessa yritystoiminnassa.

Yrittäjyyden tukeminen on ollut toinen keskeinen osa hyvinvoinnin edistämistä. Kideve on tukenut aloittavia yrityksiä perustamisvaiheessa ja tarjonnut kattavasti koulutuksia ja tapahtumia, jotka vahvistavat paikallisten yrittäjien osaamista, jaksamista ja liiketoiminnan kehittämistä. Lisäksi yhteistyötä eri toimijoiden välillä on aktiivisesti edistetty, mikä on lisännyt yhteisöllisyyttä ja vahvistanut alueen elinvoimaa.

Yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin tukemisessa Kideve on ollut mukana järjestämässä erilaisia työpajoja, kehittämispäiviä ja yleisötapahtumia, jotka ovat tarjonneet kuntalaisille mahdollisuuksia oppimiseen, verkostoitumiseen ja aktiiviseen osallistumiseen paikallisyhteisön toimintaan.

Koronapandemian aikana Kideven rooli korostui entisestään. Kideve välitti ajankohtaista ja luotettavaa tietoa yrittäjille ja asukkaille muun muassa uutiskirjeiden, verkkosivujen ja sosiaalisen median kautta. Lisäksi järjestettiin useita tilaisuuksia, joissa käsiteltiin koronatilanteen vaikutuksia yritystoimintaan ja annettiin neuvoja muun muassa tukimahdollisuuksista, liiketoiminnan sopeuttamisesta ja talouden hallinnasta.

Yrittäjien jaksamista tuettiin matalan kynnyksen keskusteluavulla, joka järjestettiin yhteistyössä työterveyspsykologin kanssa. Palvelu sai kiitosta sen tarpeellisuudesta ja saavutettavuudesta. Lisäksi Kideve ja Agnico Eagle Kittilän kaivos perustivat yhteisen stipendirahaston, jonka tavoitteena oli tukea yrittäjiä kestävä kehityksen edistämiseksi ja ympäristösertifioinnin hankkimisessa.

Pandemian aikana Kideve myös reagoi muuttuvaan toimintaympäristöön hakemalla EU-rahoitusta ja käynnistämällä kehittämishankkeita, jotka tukivat liiketoiminnan uudistumista. Esimerkiksi Etätyö ja matkailu -hankkeessa tarjottiin koulutuksia ja työpajoja uudenlaisten palvelujen kehittämiseen. Hankkeen osana toteutettiin Levin tulevaisuustyö, jossa haettiin uusia suuntalinjoja palveluliiketoiminnan kehittämiseen. Lisäksi laadittiin Levin pyöräilymatkailun kasvuohjelma, joka antoi suuntaviivat aiheen kehittämiseksi alueella.

Sivistyksen toimiala

Varhaiskasvatus ja koulut

Varhaiskasvatuksessa lasten hyvinvoinnin tukeminen on keskeinen osa jokapäiväistä toimintaa. Hyvinvointityötä tehdään suunnitelmallisesti ja kokonaisvaltaisesti useilla eri tasoilla, lasten yksilöllisyys ja osallisuus huomioiden.

Kuntakohtainen varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa toimintaa ja painottaa erityisesti lapsen ryhmäytymisen ja vuorovaikutus- ja tunnetaitojen tukemista. Lasten osallisuutta vahvistetaan muun muassa lasten kokousten avulla, joissa he saavat vaikuttaa mm. hankintoihin, toimintaan, retkikohteisiin ja välipaloihin. Lapsen oikeus kaveruuteen on nostettu esiin tavoitteena "Kaikilla lapsilla on kaveri", jonka toteutumista arvioidaan vuosittain 4–6-vuotiaille tehtävillä Webropol-kyselykeskusteluilla sekä sosiogrammien ja Tuumaustauko-menetelmän avulla.

Kulttuurikasvatussuunnitelma (KOPS) toimii osana lasten hyvinvoinnin vahvistamista tarjoten jokaiselle lapsiryhmälle kulttuurikasvatusta yhdenvertaisesti varhaiskasvatuspaikasta ja iästä riippumatta. KOPS tuo arkeen monipuolista kulttuurisisältöä alle vuoden ikäisistä 6-vuotiaisiin saakka koko kunnan alueella, Raattamasta Alakylään.

Kiusaamisen ehkäisy on tärkeä osa varhaiskasvatuksen hyvinvointityötä. Kaikissa yksiköissä noudatetaan kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmaa, ja työntekijät on koulutettu MiniVerso-sovittelumalliin. Kiusaamisen ehkäisysovelmus laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa.

Myös ruokakasvatus on osa hyvinvointityötä, ja kaikissa yksiköissä noudatetaan yhteistä ruokakasvatussuunnitelmaa. Aamu- ja välipaloissa on vähennetty suolan, sokerin ja lisäaineiden käyttöä ja lisäksi on kasvatettu tuoreiden kasvien, marjojen, hedelmien ja täysjyväviljan tarjontaa. Varhaiskasvatus on ollut karkiton vuodesta 2016 lähtien. Ravitsemistyöntekijät, lastenhoitajat ja varhaiskasvatuksen opettajat tekevät tiivistä yhteistyötä ruokakasvatuksen toteuttamisessa. Tämä työ on osa lasten ylipainon ja diabeteksen ehkäisytyötä, jota tehdään yhteistyössä Lapin hyvinvointialueen kanssa. Varhaiskasvatus on mukana myös Neuvokas perhe –ohjelmassa.

Fyysistä hyvinvointia ja liikunnallisuuden edistämistä on huomioitu Liikkuva varhaiskasvatus -toimintamallin avulla. Yksiköissä on nimetyt liikuntakoordinaattorit, jotka vastaavat mallin toteutumisesta. Lisäksi varhaiskasvatus on ostanut Revontuli-opistolta lasten liikuntapalveluita.

Turvallisuuskäytännöistä varhaiskasvatuksessa hyödynnetään väkivalta- ja vaaratilanteisiin liittyvää materiaalikokonaisuutta, joka on kaikkien työntekijöiden saatavilla sähköisellä varhaiskasvatuksen palvelualustalla. Suunnitelmat ja ohjeistukset käydään läpi henkilöstön kanssa säännöllisesti, ja täydennyskoulutuksena on aloitettu Mapa-koulutukset.

Hyvinvointia tukevat myös toimivat digitaaliset järjestelmät. Varhaiskasvatuksen sähköinen palvelualusta kokoaa yhteen materiaalit ja työvälineet, joita henkilöstö hyödyntää arjen työssä. Toiminnanohjausjärjestelmässä laaditaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmat yhdessä huoltajien ja lapsen kanssa, huomioiden lapsen ikätaso ja tuen tarve (yleinen, tehostettu, erityinen). Monialaiset lapsiperheteriimit toimivat säännöllisesti ja lapsen huoltajat ovat niissä aina mukana.

Koulut ovat tehneet monia toimenpiteitä hyvinvointityössä ja oppilaiden hyvinvointia tukevien palveluiden ja toimintamallien kehittämiseksi. Tähän osioon on yhteisesti koottu esimerkkejä Kittilän kouluissa tehdystä hyvinvoinnin edistämisen toimenpiteistä. Osa niistä koskee kaikkia kouluja, mutta osa on koulukohtaisia. Niitä ei ole erikseen jaoteltu, vaan ne on yhdistetty yhdeksi koonniksi:

- opetus-, keittiö- ja kiinteistöhuollon henkilöstön resurssien lisääminen
- lisätilojen hankinta
- koulun laajentamisen suunnittelun käynnistäminen
- pihasuunnitelman laatiminen
- Verso-malli konfliktien ratkaisemiseksi vertaissovittelun keinoin
- koulunuorisotyö läsnä koulujen arjessa, käytävillä ja välitunneilla
- koulun tunturikasvatussuunnitelma
- oppilaskunnan toiveiden mukaan hankittu välitunneille uusia välineitä
- retkien ja teemapäivien ideointi ja toteutus oppilas- ja henkilökunnan yhteistyönä (esim. ruska-, hiihto- ja mustikkaretket)
- oppilaskunnan suunnittelemat teemapäivät (halloween, pikkujoulut, ystävänpäivän luisteludisko, pääsiäisen pakohuonepeli)
- MOK-työskentely (monialainen oppimiskokonaisuus), johon aiheet - esim. ammatit, avaruus, kulkuneuvot, lemmikit - valittu vuosittain oppilaslähtöisesti
- hyvinvointia tukevat teemapäivät ja liikuntatapahtumat (esim. syysliikuntapäivä)
- ryhmäytymispäivät ja –tuokiot
- Nuotta-valmennusleiri Inarissa
- Sepäse-päivä (seksuaalisuus-päihde-seksi –teemapäivä)
- vierailut (Yrityskylä, Levin maailmancup, Särestöniemi)

Vapaa-aika ja hyvinvointi

Kittilän perhekeskus on valtuustokaudella 2021–2024 edistänyt kuntalaisten, erityisesti lapsiperheiden, hyvinvointia monipuolisella ja saavutettavalla viestinnällä. Perhekeskuksen somekanavat, sähköinen perhekeskus ja Kittilälehden artikkelit ovat tarjonneet tietoa ja tukea perheille. Lisäksi Daisy- ja Wilma-viestintä, IDID-taulut ja erilliset esitteet ovat helpottaneet palveluiden ja matalan kynnyksen tuen löytämistä.

Toiminnan koordinointi on lisännyt lapsiperheiden ja nuorten osallistumista ja vahvistanut yhteisöllisyyttä. Kaikki lapsiperhetoiminta on koottu sähköiseen perhekeskukseen, ja perheiden toivomia tapahtumia, kuten Touhutreffit, Nassikoiden urheilutapahtuma ja lasten oikeuksien juhla, on järjestetty säännöllisesti. Lisäksi kohtaamispaikkatoimintaa on kehitetty ja tiedotuskanavia, kuten Whatsapp-ryhmä, on perustettu.

Sähköisiä palveluita on laajennettu: "Pyydä apua" -palvelu otettiin käyttöön 2022 ja enjaks.fi sekä normaali.fi -palvelut tukevat perheitä digitaalisesti. Lisäksi Apua huoliin -chat ja Nepsy-chat tarjoavat tukea huoliin nopeasti ja helposti.

Perhekeskuksen palveluissa on juurrutettu käyttöön tutkittuun tietoon perustuvia menetelmiä, kuten Lapset puheeksi® -keskustelu ja Neuvokas perhe -elintapaohjaus. Aiemmin neuvolassa hyödynnetty perhepolku-malli on tukenut perheiden hyvinvointia ja jaksamista dialogisen ohjauksen avulla.

Vanhemmuutta on tuettu teemallisilla vertaistuki-illoilla ja koko Lapin laajuisilla webinaareilla. Yhden vanhemman perheille ja nepsy-perheille on tarjottu vertaistukea. Lisäksi on järjestetty nepsy-teemaan liittyviä avoimia materiaalipajoja, joissa voi valmistaa toiminnanohjauksen materiaalia kotiin vietäväksi.

Uusia palveluita on kehitetty perheiden toiveiden pohjalta: Lukkarintien leikkipuistoon tuotu ja kaikkien käytettävissä oleva lelulaatikko on aktivoinut ulkoliikuntaa, kirjastolla on tarjolla talous- ja työelämäneuvontaa ilman ajanvarausta, ja Kittilän Perhejelppi tukee pikkulapsiperheitä arjen haasteissa.

Esimerkiksi vauvaperheitä on tuettu kohdennetusti, mm. vauvapäivän tapahtumien, vauvakahviloiden sekä isille ja vauvoille suunnattujen tapaamisten muodossa. Perhekeskus on myös ollut mukana harrastusvälinelainaamon käyttöönotossa ja toiminnan koordinoinnissa. Lainaamo aloitti toimintansa vuonna 2023, ja se tarjoaa kaikille kuntalaisille harrastusvälineitä lainaan maksutta.

Hyvinvointia ja terveyttä on edistetty myös teemakohtaisella tiedotuksella, kuten vanhemmille suunnatulla infolla nikotiinituotteista ja vapeista. Väkivallan ehkäisytyötä on aloitettu vuoden 2023 aikana, ja toimintasuunnitelma väkivallan ehkäisemiseksi valmistellaan vuoden 2025 aikana.

Valmennuskeskus Osmanpesässä (ent. nuorten työpaja) on kehitetty nuorten osallisuutta ja hyvinvointia. Työskentelymuotoja on muokattu niin, että nuori nähdään aktiivisena toimijana eikä vain palvelun vastaanottajana. Näin on vahvistettu nuoren osallisuutta sekä pajatoiminnassa että yhteiskunnassa. Valmennuspalettiin on lisätty hyvinvointivalmennus terveellisten elämäntapojen tukemiseksi, ja valmennusta toteutetaan myös luontoympäristöissä. Taide- ja kulttuuriprojektit ovat vahvistaneet nuorten kulttuuritietoutta, ja yhteisöllisyyttä on tuettu retkillä ja tempauksilla yhdessä muun muassa Luovin, Redun ja palvelutalo Pääskylän kanssa.

Kirjastopalveluissa on valtuustokaudella 2021–2024 tehty merkittäviä toimenpiteitä kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Kirjastotoimenjohtajan vaihdos kesällä 2022 toi toimintaan uusia painotuksia, ja henkilöstöä vahvistettiin täyttämällä kaksi vakituista kirjastovirkailijan tointa sekä palkkaamalla oppisopimusopiskelija syksyllä 2024. Kirjaston peruskorjauksen suunnittelu ja kirjastoautopalveluiden uudistamisselvitykset aloitettiin kuntalaisia osallistamalla. Omatoimikirjasto otettiin käyttöön vuonna 2023, mikä paransi palvelun saavutettavuutta ja esteettömyyttä. Samalla kirjaston ovet ja

omatoimiautomaatti uusittiin vastaamaan nykyaikaisia vaatimuksia, ja tapahtumien striimaus aloitettiin syksyllä 2022. Kirjastoauton pysäkkiverkostoa joustavoitettiin, ja Raattaman lainausasema säilytettiin koulun lakkautuksesta huolimatta. Kansalliseen E-kirjastoon liittyminen vuoden 2025 alussa laajentaa digitaalisen aineiston saatavuutta.

Kuntalaisten hyvinvointia on edistetty monipuolisilla tapahtumilla, kuten kirjailijavierailuilla, lukupiireillä, lastenteatteri- ja musiikkiesityksillä sekä kuukausinäyttelyillä, jotka tarjoavat kuntalaisille mahdollisuuden oman taiteen esittämiseen. Vuoden 2023 osallistavan budjetoinnin kautta kirjastoon saatiin kokouskuutio työskentelyä ja opiskelua varten. Seniorikansalaisille on tarjottu digiopastuksia, ja tulostus- ja kopiointipalvelut on muutettu maksuttomiksi alle 18-vuotiaille sekä viranomaisasiointiin. Lapsille ja nuorille on järjestetty satutuokioita ja askarteluhetkiä yhteistyössä Perhekeskuksen kanssa, lahjoitettu kirjoja ekaluokkalaisille ja kehitetty koululaisvierailuja. Erityistä tukea tarvitseville perheille on perustettu NEPSY-nurkkaus, ja yhteisöllisyyttä on vahvistettu käsityökerholla.

Kirjasto on osallistunut useisiin hankkeisiin, kuten päiväkotikäisten lukutaitoa edistävään "Lukutaidon valmiuksien Lapin malliin", toisen asteen opiskelijoiden lukuintoa tukevaan "Toisen asteen yhteys" -hankkeeseen sekä "Kirjastolinjurilla kulttuuria kyliin" -yhteishankkeeseen. Lisäksi on osallistuttu harrastusvälinelainaamon suunnitteluun ja tehty aktiivista yhteistyötä Kiertävän lastenkulttuurikeskus Kattilan kanssa.

Revontuli-Opisto, joka palvelee Enontekiön, Kittilän ja Sodankylän kuntia, on edistänyt kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä monipuolisella toiminnallaan valtuustokaudella 2021–2024. Opiston toiminta perustuu elinikäisen oppimisen periaatteeseen ja tavoitteena on ollut vahvistaa kuntalaisten aktiivisuutta, osallisuutta ja kestävästä elämäntapaa tukevia valmiuksia. Opiston kurssitarjonta on kattanut laajasti eri aihealueita, keskittyen erityisesti liikuntaan, tanssiin, kädentaitoihin, kieliin ja musiikkiin — teemoihin, jotka tukevat sekä fyysistä että henkistä hyvinvointia.

Revontuli-Opisto on järjestänyt Kittilässä vuosittain yli 400 kurssia, joihin on osallistunut 1705–1853 kuntalaista vuodessa. Opiston toiminta on tavoittanut n. 26 % kuntalaisista, ja osallistujat ovat edustaneet kaikkia ikäryhmiä aina alle kouluikäisistä yli 80-vuotiaisiin senioreihin. Opisto on panostanut myös varhaiskasvatukseen ja lasten hyvinvointiin järjestämällä esimerkiksi lasten liikunta- ja musiikkikursseja yhteistyössä varhaiskasvatuksen kanssa.

Sivukylien palveluiden saavutettavuuden parantamiseksi Revontuli-Opisto on aktiivisesti tarjonnut opetusta ympäri kuntaa: vuoden 2024 aikana kursseja toteutettiin 13:ssa kylässä ja lähes puolet Kittilän opetustunneista järjestettiin sivukylissä. Lisäksi verkkokurssien tarjonta on laajentanut osallistumismahdollisuuksia erityisesti syrjäisemmillä alueilla asuville.

Opiston hyvinvointivaikutuksia kartoitettiin vuonna 2023 toteutetussa kuntalaiskyselyssä. Tulosten mukaan 75 % vastaajista oli täysin samaa mieltä siitä, että opisto lisää heidän hyvinvointiaan. Lisäksi vastaajat korostivat opiston merkitystä tärkeänä kohtaamispaikkana ja pitivät palvelujen saavutettavuutta ja edullisuutta erittäin tärkeänä.

Kaiken kaikkiaan Revontuli-Opisto on valtuustokauden aikana onnistunut luomaan merkittäviä hyvinvointi- ja terveysvaikutuksia tarjoamalla helposti saavutettavaa, monipuolista ja laadukasta koulutustoimintaa, joka edistää fyysistä aktiivisuutta, henkistä hyvinvointia, sosiaalista yhteisöllisyyttä ja elinikäistä oppimista.

Liikuntapalveluiden keskeisiksi hyvinvointia edistävän työn painopistealueiksi valtuustokauden aikana ovat nousseet koululaiskerhotoiminnan laajentaminen, liikuntapaikkaverkoston kehittäminen, tapahtumatarjonnan monipuolistaminen, vesiliikuntapalveluiden saavutettavuuden parantaminen sekä elintapaohjauksen vakiinnuttaminen osaksi palveluita.

Liikuntatoimi on ollut aktiivisesti mukana Elintapaohjauksen palvelupolku Tunturi-Lappiin 2022–2024 -hankkeessa, jonka myötä maksuton elintapaohjaus on vakiintunut osaksi kunnan liikuntapalvelutarjontaa. Tämä matalan kynnyksen palvelu tukee kuntalaisten terveellisiä elintapoja ja ennaltaehkäisevää hyvinvointityötä.

Vesiliikuntapalveluiden saavutettavuutta on edistetty konkreettisilla toimenpiteillä. Lasten kuntalaiskylpylälipun hintaa laskettiin ja eläkeläisille otettiin käyttöön alennushintainen kylpylälippu vuoden 2021 lopussa. Kesällä 2023 alennushintaiset kylpyläliput tuotiin myyntiin kunnan verkkokauppaan, mikä helpotti kuntalaisten lipunhankintaa merkittävästi. Lisäksi liikuntatoimi on järjestänyt ohjattuja vesiliikuntaryhmiä ja vauvauinteja yhteistyössä kansalaisopiston ja perhekeskuksen kanssa.

Koululaiskerhotoiminta on laajentunut ja monipuolistunut merkittävästi Harrastamisen Suomen malli – hankkeen myötä. Kaikilla Kittilän alakouluilla tarjotaan kerhotoimintaa, joka on organisoitu liikunta- ja nuorisotoimen yhteistyönä. Tämä on tukenut lasten ja nuorten aktiivista elämäntapaa ja harrastusmahdollisuuksia koulupäivien yhteydessä.

Liikuntapaikkaverkostoa on kehitetty suunnitelmallisesti. Ympäryskylissä on toteutettu liikuntapaikkojen kuntokartoituksiin perustuvia kunnostuksia. Sirkan kylään valmistui lokakuussa 2023 uusi kokobetoninen skeittiparkki, jonka avajaisia vietettiin kesäkuussa 2024. Paikallisten yhdistysten ja kylätoimikuntien tukeminen on vahvistunut: latuavustuksia korotettiin helmikuussa 2023, ja maaliskuussa 2024 otettiin käyttöön talvikävelyreittien kunnossapitoavustukset. Kirkonkylällä käyttöön otettu uusi latukone sekä päivitetty suunnistuskartat ovat edelleen parantaneet liikuntamahdollisuuksia eri käyttäjäryhmille. Timsähköisen varauskalenterin käyttöönotto huhtikuussa 2022 on lisännyt sisäliikuntatilojen saavutettavuutta ja käyttäjäystävällisyyttä. Agnico Eagle -jäähallin kylmälaitteiston ja kaukalon uusiminen vuosina 2023–2024 ovat puolestaan parantaneet hallin turvallisuutta ja käytettävyyttä.

Tapahtumatarjonnan monipuolistaminen on ollut olennainen osa liikuntatoimen tekemää hyvinvointityötä. Yhteistyössä eri toimijoiden kanssa on järjestetty muun muassa pikkulasten yleisurheilutapahtumia, elintapaohjauksen esittelytilaisuuksia, maastojuoksukilpailuja, yläkoulujen salibandymestaruusturnauksia, koululaiskoripallon teemapäiviä sekä "Vapaalla tapahtuu" -tapahtuma, joka kokoaa yhteen kunnan vapaa-ajan toimijat ja yhdistykset.

Nuorisopalveluissa nuorten hyvinvointia on tuettu ennaltaehkäisevästi ja nuoria osallistaen. Nuorten mielenterveyttä ja arjen jaksamista on tuettu muun muassa välituntitoiminnan, terveellisten välipalojen ja yläkoululaisten ryhmäytämisen kautta. Nuorisotiloja on hyödynnetty paitsi vapaa-ajalla myös koulupäivän aikana, ja uusia tilaratkaisuja on kehitetty nuorten osallisuus huomioiden.

Mielenterveyden vahvistamiseen on panostettu koulutuksiin ja toimintamallein. Nuorisopalveluiden henkilöstö on osallistunut Mieli ry:n Mielenterveyden ensiapu –koulutuksiin. Yläkoululaisille tarjottiin matalan kynnyksen walk in –toimintaa keväällä 2024.

Ennaltaehkäisevä työ on näkynyt myös päihde- ja mediakasvatuksessa, suvaitsevaisuuden edistämisessä ja luonnon kunnioittamisen huomioimisessa kaikessa toiminnassa. VERSO-koulutuksen myötä vertaissoveltamista on tuotu kouluyhteisöön, ja etsivät nuorisotyöntekijät ovat jalkautuneet aktiivisesti nuorten pariin. Korona-aikana nuorisotila toimi digitaalisesti Discord-alustalla. Erityisryhmät on otettu huomioon muun muassa aistiyliherkkyyksien huomioimisella tilasuunnittelussa sekä järjestämällä erityislasten teatterikerhoa. Sateenkaarinuorille on järjestetty Rainbow Lounge –toimintaa etsivän nuorisotyön ohjaamana.

Nuorten osallisuutta ja kuulemistä on vahvistettu kaikessa toiminnassa. Nuorisovaltuuston aloitteet ovat johtaneet konkreettisiin muutoksiin, kuten uuden nuorisotilan perustamiseen koulun ulkopuolelle Kittilä-

hotelliin, koulunuorisotyön jatkumiseen nuorten keräämän adressin avulla sekä Ruottaman crossiradan kunnostusprosessin aloitusmahdollisuuksien selvittämiseen. Osallisuutta on tuettu myös kyselyin ja aktiivisella viestinnällä eri kanavissa. Nuorten kesätyömahdollisuuksista on viestitty esimerkiksi nuorten ja työnsuunnittelijan tekemän kesätyövideon avulla.

Harrastustoimintaa on tuettu harrasteseteleillä ja järjestöavustuksilla, joilla on ollut tärkeä rooli koronan jälkeisessä harrastuksiin kiinnittymisessä. Kerho- ja leiritoiminnassa on painotettu terveellisiä elintapoja ja riittävän unen merkitystä. Lisäksi työtä on tehty nuorten liikkumisen lisäämiseksi.

Nuorisopalveluiden toimintaa on kehitetty tiedolla johtamisen pohjalta hyödyntämällä kouluterveyskyselyjen tuloksia sekä Nuo-Do-seurantajärjestelmää. Monipuoliset hankkeet ja avustukset – kuten Digitaalisen nuorisotyön kehittäminen, Hyvinvointia yhteistyöllä ja Nuorten taideyhteisö – ovat tuoneet uusia sisältöjä, mahdollistaneet kokeiluja ja vastanneet ajankohtaisiin ilmiöihin.

Kulttuuripalveluiden osalta valtuustokauden aikana keskiössä on ollut kotiseutumuseon kehittäminen ja digitalisointi. Museon ohjelmatarjonta on monipuolistunut, ja erityisesti uusiutuvat pakopelit ovat lisänneet sen vetovoimaisuutta. Pakopelit ovat laajentaneet myös museon saavutettavuutta, sillä Vaaranmikkolan kotisivut ja verkossa saatavilla oleva pakopeli tarjoavat elämyksiä myös etäkäyttäjille. Tämä osaltaan on vaikuttanut positiivisesti museon saavutettavuuteen ja tarjonnut kulttuurielämyksiä laajemmalle yleisölle.

Yhteisön osallistamiseen ja kulttuuriseen vuorovaikutukseen on panostettu Matkalla-toimintamallin kautta. Malli on mahdollistanut kulttuuritoiminnan tuomisen palveluyksiköihin työpajojen muodossa. Vuoden 2024 loppupuolella toteutettu "Met tulemma" -kyläkiertue on ollut tärkeä tilaisuus tuoda hyvinvointipalveluja esiin kunnan sivukylille, keräten samalla arvokasta palautetta kuntalaisilta.

Kittilän kuntaan on myös laadittu Kulttuurikasvatussuunnitelma (KOPS), joka on otettu asteittain käyttöön ja tulee kattamaan koko perusopetuksen. Myös varhaiskasvatuksella on oma kulttuurikasvatussuunnitelma.

Kunnan elokuvateatteri, Kino Yläri, tarjoaa elokuvakokemuksia syyskuusta toukokuuhun edullisin hinnoin. Monipuolinen ohjelmatarjonta ja uusittu Yläri-sali, jossa on inva-paikkoja ja hissi, takaavat miellyttävän ja elokuvakokemuksen kaikille katsojille.

Vuosittain huhti-toukokuussa järjestettävä Kittilän kulttuuriviikko, tarjoaa laajan ohjelmatarjonnan pääasiassa paikallisilta taiteilijoilta ja harrastajilta, mutta myös ulkopuolisia, laadukkaita esityksiä. Syksyllä järjestettävät Staalon Festit ovat myös tärkeä kulttuuri- ja taidetapahtuma, joka osaltaan rikastuttaa kunnan kulttuuritarjontaa. Lisäksi kulttuuripalvelut ovat aktiivisesti mukana järjestämässä luentosarjoja, jotka käsittelevät Kittilän historiaa ja luontoa.

Kulttuuripalveluiden tarjoama ohjelma on pääosin maksutonta ja avoinna kaikille kuntalaisille, joka takaa, että kulttuurin pariin pääsee osallistumaan laajasti. Toiminnan suunnittelussa huomioidaan myös kuntalaisten osallistaminen, ja saatuja toiveita pyritään toteuttamaan mahdollisuuksien mukaan. Tämän lisäksi kulttuuripalvelut työllistävät ja tukevat paikallisia taiteen ja kulttuurin ammattilaisia sekä harrastajia, vahvistaen Kittilän taide- ja kulttuuritarjontaa.

200.000 euron lisämääräraha

Joulukuussa 2023 Kittilän kunnanvaltuusto päätti osoittaa hyvinvointilautakunnan alaiseen toimintaan 200.000 euron määrärahan, joka oli tarkoitettu kuntalaisten hyvinvointiin ja ei-lakisääteisiin hyvinvointipalveluihin. Vuoden 2024 aikana kuntalaisten hyvinvointia edistettiin monella tavalla tämän määrärahan avulla.

Hyvinvointilautakunta ja hyvinvointipalveluiden virkamiehet valmistelivat yhdessä määrärahan käyttöä. Valmistelussa pidettiin periaatteena, että määrärahan käytöstä koituu hyöty mahdollisimman monelle kuntalaisille ja että määrärahan käyttö olisi mahdollisimman tasapuolista. Huomioon otettiin kuntalaisten eri ikäryhmät ja se, missä kaikkialla kuntalaisia kunnan alueella asuu - pinta-alaltaan laajan Kittilän kunnan alueella kuntakeskusten lisäksi suuri määrä asukkaita on myös sivukylissä.

Lisäksi määrärahan käytön suunnittelussa huomioitiin, että toimenpiteet ja palvelut olisivat mahdollisimman pitkäaikaisia kertaluontoisuuden sijaan ja että määräraha oli osoitettu ei-lakisääteisten palveluiden järjestämiseen. Palvelunjärjestämisen sijaan suunniteltiin myös investointeja ja laitehankintoja, silloin kun ne tekevät kuntalaisille tuotettavista palveluista jatkossa entistä laadukkaampia.

Vuoden 2024 aikana 200.000 määrärahalla toteutettiin Kittilän kunnan hyvinvointipalveluissa seuraavaa:

Kulttuuripalvelut

Kulttuuripalveluissa tuotettiin Kulttuuri kulkee 2024 -kiertue, jossa kulttuuritilaisuuksia vietiin Kittilän kunnan kyliin (Molkojärvi, Lompolo, Siitonen, Alakylä, Rauhala, Kallo, Kelontekemä ja Kuivasalmi) sekä ikäihmisten palvelutaloihin (palvelutalo Metsola, palvelutalo Pääskylä, palvelutalo Koivukoti, päivätoiminta Pihlaja, päivätoiminta Pääskynpesä sekä Tunturi-Lapin asumisyksikkö Tuntsa). Kulttuuri kulkee 2024 -tilaisuuksia järjestettiin yhteensä 41 kpl, ja tilaisuuksien yhteenlaskettu osallistujamäärä oli 693 henkilöä. Kulttuuri kulkee –tilaisuuksissa mukana olevia kyläyhdistyksiä avustettiin 300 euron kulukorvauksella tilaisuuden järjestämiseksi.

Lisämäärärahaa käytettiin myös Kittilän Kotiseutumuseolle kesällä avautuvan pakopelin uusimiseen. Uusi pakopeli on tarinallisesti jatkoa aikaisemmalle suositulle Mummon Ameriikanmatka -pakopelille, ja se sopii myös lapsiperheille ja peli on pelattavissa torstaisin, perjantaisin ja lauantaisin 26.6.-9.8.2025.

Kirjastopalvelut

Uudistettiin kirjastoauton toimintaa: kirjastoauto kulkee nyt joustavammin ja varmemmin. Määrärahan avulla palkattiin oppisopimusopiskelija kirjastoautoon. Tämä vapautti kirjastoautonkuljettaja-virkailijana toimineen henkilön aikaa kirjastolle ja helpotti kuljettajan työtaakkaa. Autossa voi olla kaksi henkilöä kaikkein suosituimmilla pysäkeillä tai reiteillä, joten varsinkin koulupysäkeillä voitiin palvella asiakkaita entistä paremmin.

Nuorisopalvelut

Nuorisopalveluihin palkattiin kesätöihin neljä liikunnallista kesäohjaajaa, jotka järjestivät kesällä 2024 kaiken ikäisille kuntalaisille liikunnallista ohjelmaa kylissä: kirkonkylällä, Sirkassa, Alakylässä, Kaukosessa ja Vuomalla. Yleisurheiluun liittyvän toiminnan lisäksi järjestettiin lajikokeiluja, retkiä ja liikuntaleiri.

Revontuli-opisto

Revontuli-opisto toteutti kuntalaisille suunnatut Kittilän historiakierrokset syyskuussa 2024. Kierroksia oli neljä: pohjoinen 1, pohjoinen 2, itäinen ja eteläinen kierros. Kierrosten reitit kulkivat 50 Kittilän kylän kautta. Oppaina bussikierroksilla toimivat asutushistorian tutkija Esko Vesala ja maaperägeologian dosentti Peter Johansson. Yhteensä kierroksille ilmoittautui kaikkiaan 210 henkilöä (joista eri henkilöitä 150).

Historiakierrokset saivat osallistujilta hyvää palautetta ja tämän tyyppisiä kierroksia toivottiin järjestettävän tulevaisuudessakin.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Kuntalaisten harrastustoiminnan tukemiseksi harrastusvälinelainaamoon hankittiin uusia lainattavia välineitä: kitara, kahvakuulia, rinkkoja, Trangian kahvipannuja, lasketteluvälineitä sekä makuupusseihin sisämaakuupussit.

Vanhemmuuden tukemiseksi tilattiin Keijo Tahkokallio luennoimaan alle kouluikäisten ja 1.-2. luokkalaisten vanhemmille aiheesta Uskalla olla lapsellesi vanhempi.

Kittilään muuttavia halutaan jatkossa huomioida uusien kuntalaisten tervetulopakettilla, jota varten tehtiin hankintoja.

Yli 70-vuotiaille kuntalaisille tilattiin ja jaettiin kenkien päälle asennettavia liukuesteitä, jotta haastavammilla keleillä olisi turvallisempaa liikkua.

Valmennuskeskus Osmanpesässä kehitettiin ja käynnistettiin uutta toimintamallia, hyvinvointivalmennusta sekä tiimivalmennusta, jotka tukevat ydintyötä, eli työvalmennusta. Näiden kolmen valmennuksen yhdistelmä tukee nuoren sosiaalisten valmiuksien, terveellisten elämäntapojen sekä opiskelu- ja työelämätaitojen kehittymistä niin, että nuori on valmiimpi ottamaan paikkansa yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä.

Lisäksi loppuvuodesta palkattiin kolme kylätyöntekijää, jotka voivat toimia arjen apuna lähinnä ikääntyneille ja pitkäaikaissairaille kuntalaisille esim. lumitöissä tai puuhommissa. Kylätyöntekijätoiminta on jatkunut myös vuonna 2025 ja on saanut kuntalaisilta positiivista palautetta.

Liikuntapalvelut

Päivitettiin Alakylän, Kaukosen, Sirkan sekä kirkonkylän opetuskartat kesällä 2024. Lisäksi päivitettiin Paartoselän kartta. Suunnistaminen ja kartanluku ovat kansalaistaitoja ja karttojen päivittäminen palveleekin ennen kaikkea koululaissuunnistusta. Koululaissuunnistuksen lisäksi ajantasaiset kartat mahdollistavat erilaisten suunnistustapahtumien ja suunnistuskurssien turvallisen järjestämisen.

Tekninen toimiala

Kittilän kunnan tekninen toimi on viime vuosina tehnyt panostuksia kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi esimerkiksi kehittämällä liikunta- ja virkistysalueita eri puolilla kuntaa. Erityistä huomiota on kiinnitetty kaikenikäisten mahdollisuuksiin liikkua turvallisesti ja monipuolisesti luonnossa ja rakennetussa ympäristössä.

Pyöräilyä on edistetty rakentamalla uusia pyöräilyreittejä, jotka osaltaan kannustavat liikkumiseen. Samalla on panostettu ulkoilureittien sekä moottorikelkkareittien turvallisuuteen ja käytettävyyteen muun muassa reittimerkintöjen, kunnossapidon ja rakenteiden parantamisen kautta.

Lapsiperheiden hyvinvointia on tuettu kunnostamalla leikkikenttiä, mikä lisää turvallisuutta ja houkuttelevuutta sekä tarjoaa lapsille mahdollisuuksia aktiivisuuteen. Sirkkaan rakennettiin skeittiparkki, mikä toimii tärkeänä vapaa-ajan- ja sosiaalisen kanssakäymisen paikkana.

Myös luonnon virkistyskäyttöä on kehitetty: Kapsajoen vesireitin rakentaminen tarjoaa mahdollisuuksia melontaan ja vesiluonnosta nauttimiseen, kun taas Ukonpuljun sillan rakentaminen parantaa liikkumista ja saavutettavuutta ulkoilualueilla. Vesistöjen kunnostus- ja hoitoprojekteja toteutetaan tarpeen mukaan, ja ne kehittävät elinympäristöä ja luonnon virkistyskäyttömahdollisuuksia.

Teknisen toimen alaisuudessa on myös työstetty pohjavesialueiden suojelusuunnitelma sekä ilmastosuunnitelma. Nämä edistävät kuntalaisten hyvinvointia siten, että niihin liittyvillä toimenpiteillä voidaan turvata terveellinen elinympäristö sekä pitkän aikavälin elinolosuhteet.

4.4 Hyvinvointialueen hyvinvointikertomustyö

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on sekä kuntien että hyvinvointialueiden lakisääteinen tehtävä. Kunnat vastaavat ensisijaisesti siitä silloin, kun kyse on heidän omiin lakisääteisiin tehtäviinsä liittyvästä hyvinvointityöstä, kuten varhaiskasvatuksesta, koulutuksesta tai vapaa-ajan palveluista. Hyvinvointialueet puolestaan vastaavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä silloin, kun tehtävä liittyy niiden vastuulla oleviin palveluihin, esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuoltoon.

Vuoden 2023 alusta Lapin hyvinvointialue on vastannut sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä ja toimii myös osaltaan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutahona. Osana tätä työtä hyvinvointialueen tulee laatia alueellinen hyvinvointikertomus ja –suunnitelma, joka kattaa koko hyvinvointialueen alueen. Lisäksi jokaisen alueen kunnan tulee laatia omat hyvinvointikertomuksensa ja –suunnitelmansa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on vaikuttavinta silloin, kun kunnat ja hyvinvointialue tunnistavat yhteiset tavoitteet ja suuntaavat toimintansa niiden mukaisesti. Tämä edellyttää, että suunnitelmat sovitetaan yhteen ja että yhteistyö toimii saumattomasti. Yhteistyön rakentaminen ja ylläpitäminen ovat sekä kuntien että hyvinvointialueen yhteisiä tehtäviä.

Kittilän kunta kuuluu Lapin hyvinvointialueelle. Se toimii 17 kunnan (Enontekiö, Inari, Keminmaa, Kittilä, Kolari, Muonio, Pelkosenniemi, Pello, Posio, Ranua, Salla, Savukoski, Simo, Sodankylä, Tervola, Utsjoki, Ylitornio) ja neljän kaupungin (Kemi, Kemijärvi, Tornio, Rovaniemi) alueella.

5 Yhteenveto ja johtopäätökset

Laajassa hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksessa vuosilta 2021–2024 on tarkasteltu, miten Kittilän kunnassa on edistetty asukkaiden hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Siinä kuvataan kunnan hyvinvoinnin edistämisen rakenteita, kittiläläisten hyvinvoinnin tilaa sekä konkreettista hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä, jota kunta on tehnyt kuluneen valtuustokauden aikana.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteita Kittilän kunnassa on kehitetty valtuustokauden aikana sote-uudistuksen ja kuntaorganisaatiossa tapahtuneiden muutosten keskellä. Hyvinvointityön kokonaiskoordinaatio on vastuutettu sivistyksen toimialalle, ja työhön on nimetty kokoaikainen hyvinvointikoordinaattori. Kunta on käynnistänyt poikkihallinnollista yhteistyötä ja tiedolla johtamista, mutta entistä onnistuneempi ja tehokkaampi hyvinvointityö vaatii rakenteiden kehittämisen lisäksi toimialojen yhteistyön ja tiedonkulun vahvistamista.

HYTE-kerroin eli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa otettiin käyttöön vuoden 2023 alussa. Kuntien tekemä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyö vaikuttaa lisäosan suuruuteen. Vuonna 2024 Kittilän HYTE-kerroin oli 50, mikä jäi vertailukuntia alhaisemmaksi. Tämä osoittaa, että kunnan hyvinvointityössä on merkittävästi kehittämispotentiaalia. TEAvisari-mittariston mukaan Kittilän terveydenedistämisasiivisuus on maan keskiarvoa heikompi kaikilla sektoreilla. Erityisesti kuntajohdon sektorilla on kehitettävää. Jatkossa Kittilällä on mahdollisuus saada suurempi valtionosuus HYTE-kertoimen perusteella, mikäli kunta kehittää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä entistä suunnitelmallisemmaksi ja johdonmukaisemmaksi.

Kittilä kuntana tarjoaa kuntalaisten hyvinvoinnille hyvät edellytykset. Elinvoimaisessa kasvukunnassa moni väestön sosioekonomista asemaa kuvaava mittari on koko maan keskiarvoa paremmalla tasolla. Kittilän taloudellinen tilanne on verrattain vakaa, mikä luo puitteita hyvinvointia edistäville palveluille. Kittilän pinta-ala on laaja ja sivukylä on paljon, joten palveluiden saavutettavuuteen ja alueellisen eriarvoisuuden vähentämiseen tulee jatkossakin kiinnittää huomiota.

Kittilän väestön rakenne on muuttunut viime vuosina. Väestömäärä on kasvanut ja asukasluvun odotetaan kasvavan jatkossakin. Väestön ikääntyminen ja nuorten poismuutto ovat nähtävissä pidemmän aikavälin trendeinä, mutta etenkin työikäisiä sekä lapsiperheitä myös muuttaa kunnan alueelle paljon. Väestönkehitys asettaa paineita erityisesti ikääntyneiden toimintakyvyn tukemisen huomioimiselle sekä nuorten osallisuuden ja hyvinvoinnin tukemiselle.

Kaikkien ikäryhmien hyvinvointia kuvaavien mittareiden perusteella kittiläläisten hyvinvointi on hyvällä tasolla. Sairastavuusindeksin mukaan Kittilässä on vähemmän sairastavuutta kuin muualla Suomessa. Kittilän **turvallisuustilanne** on monilta osin heikompi kuin koko maassa keskimäärin.

Lapset ja nuoret kohtaavat haasteita muun muassa koulukiusaamisen, ahdistuneisuuden ja fyysisen toimintakyvyn osalta. Haasteet ovat tiedossa, ja niiden aiheuttamiin ongelmiin puututaan erilaisten keinojen, kuten esimerkiksi suunnitelmallisen oppilashuollon avulla. Kouluterveyskyselyn tulosten perusteella alakoululaiset voivat monilta osin paremmin kuin yläkoululaiset tai lukion opiskelijat. Nuorisotyöttömyys sekä syrjäytymisvaarassa olevien nuorten osuus ovat koko maan keskiarvoa pienemmät. Ylipainoisten nuorten osuus on kasvussa.

Työikäisten hyvinvoinnista on saatavilla vain vähän tietoa, mikä rajoittaa pitkälle menevien johtopäätösten tekemistä. Kittilässä työllisyystilanne on kuitenkin hyvä, ja kittiläläisten työkyky on parempi kuin Suomessa

keskimäärin. Kuten muuallakin Suomessa, myös Kittilässä mielenterveysperusteista sairauspäivärahaa saaneiden osuus on kasvanut viime vuosien aikana.

Ikääntyvien kohdalla on yhä tärkeämpää edistää ikäihmisten aktiivista arkea ja toimintakykyä niin kunnan palveluiden kuin järjestötoiminnankin kautta. Esteettömyyteen ja palveluiden saavutettavuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Vanhus- ja vammaisneuvosto on tuonut esiin ikääntyneiden kokeman yksinäisyyden merkittävänä huolena.

Valtuustokaudella 2021–2025 on toteutettu monipuolisesti toimenpiteitä, joilla on tuettu kuntalaisten hyvinvointia eri osa-alueilla. Kaikki toimialat ovat osaltaan tehneet hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä. Vuonna 2024 laadittu hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma osaltaan ohjaa tulevien vuosien hyvinvointityötä, ja yhdessä laajan hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen kanssa ne toimivat kunnan toiminnan suunnittelua ja päätöksentekoa tukevinä työkaluina.

